

Theo Knippenberg's

Bb

Bulkboek

literaire klassieken
reeks onderbouw

Ridderboek

zes beroemde ridderverhalen uit de Middelnederlandse literatuur
herverteld voor scholieren door Edzard Dideric

zes beroemde ridderverhalen uit de middelnederlandse literatuur.

Herverteld voor scholieren door Edzard Dideric.

Ingeleid door Peter Marteau, Keulen.

inhoud

 <i>Inleiding Ridderboek</i>	3
 Karel en Elegast	6
 <i>Over Karel de Grote</i>	12
Het Roelantslied	14
 <i>Baas boven Baas</i>	19
 De vier Heemskinderen	22
 <i>Van Keizer Karel tot Koning Arthur</i>	30
Roman van Walewein	33
<i>Hoofs of Dorpers</i>	42
Lanceloet en het hert met de witte voet	45
 <i>Boeken, schrijvers en taal in de Middeleeuwen</i>	50
Ferguut	54

colofon

De illustraties in dit bulkboek zijn afkomstig uit een Middeleeuws ridderboek, de Codex Manesse, dat rond 1300 in Zürich op perkament is geschreven en getekend.

Alle rechten op de inhoud van dit bulkboek zijn voorbehouden.

Dit bulkboek is vormgegeven door Nicole Hausmann (nicolehausmann@alice-dsl.net) en samengesteld door Theo Knippenberg voor Bulkboek.nl (info@bulkboek.nl).

Het ridderboek

Tot de
oudste
Neder-
landstalige

literatuur horen
de ridderverhalen
in dit ridderboek.
Ridder betekent
letterlijk 'ruiter',
een man die over
een paard beschikt
om aan de oorlog
mee te doen. Want

een bewapende man op een paard kon
makkelijk tien voetsoldaten verslaan.
Vandaar dat de koning op het slagveld
graag veel ridders in zijn leger had.

Een dure bezigheid

Maar ridder werd je niet zo maar. Je moest
een maliënkolder hebben, een hemd gevlochten
van ijzeren ringetjes, ringetje voor
ringetje met de hand gemaakt! Ook de helm
moest door de smid met de hand gemaakt
worden. Net als elk zwaard en elke lans.

En dan moest je
nog een strijdpvaard
hebben, groot en
sterk genoeg om
een zware ridder
te dragen.
Bij elkaar kostte een
ridderuitrusting met
paard evenveel als
20 ossen. Veel meer
dan de gemiddelde
vechtersbaas kon
betalen.

Daarom gaf de koning aan zijn ridders
een stuk land 'te leen', met akkers en met
de boeren die daar woonden. Die boeren
betaalden de ridder voor het gebruik van
de grond. Daarmee konden de ridders
hun wapenrusting en hun strijdpvaard
betalen, en vaak hielden ze genoeg over om
voor zichzelf een kasteel te laten bouwen.
Bijna al het land kwam zo in handen
van de ridders. Ze moesten daarvoor wel
trouw zweren aan de koning en voor hem
vechten in de vele oorlogen en veldslagen.

De riddereed

Wie ridder wilde worden, moest een eed afleggen waarin hij beloofde trouw te zullen blijven aan de koning en aan de kerk. Later kwam daar 'vrouwen beschermen' nog bij. De ridders zelf woonden meestal in kastelen, waar vooral in latere tijd steeds meer luxe werd tentoongespreid. Vanaf de 12e eeuw gingen de ridders en hun vrienden graag op valkenjacht of hielden zij toernooien, waar de harnassen schitterden en de zwaarden kletterden, terwijl de vrouwen vanaf een tribune bewonderend toekeken. Maar zover zijn we nog niet in de tijd waarin de eerste verhalen in dit bulkboek zich afspelen. Tweegevechten zijn in de eerste verhalen nog op leven en dood, en niet voor de lol. Het leven in de vroege Middeleeuwen was vol moord en doodslag. En vrouwen spelen in deze vroege ridderromans nog nauwelijks een rol: zij worden volledig beschouwd als eigendom van de man.

Liever dood dan eerverlies

Deze oudste ridderromans dateren uit de vroege Middeleeuwen, de periode tussen het jaar 800 en het jaar 1100. De centrale figuur in die verhalen is Karel de Grote, die omstreeks het jaar 800 heerste over een groot deel van Europa. We noemen die verhalen daarom ook wel 'Karel romans'. In veel opzichten geven deze Karel romans, waarvan 'Karel ende

Elegast' in ons land de oudste en een van de bekendste is, de idealen weer van de ridders in die tijd.

Dapperheid in het gevecht en trouw aan de leenheer waren daarbij het belangrijkste. En eerverlies was het ergste dat een ridder kon overkomen, veel erger dan de dood.

De Karel romans

Er zijn verschillende Karel romans. De oudste bewaard gebleven ridderromans over Karel de Grote gaan over zijn overwinningen op het slagveld. Een voorbeeld is het tweede verhaal in dit bulkboek, het *Roelantslied*, over Karels strijd tegen de 'heidenen', de Saracenen, dat waren moslims. Er woedde in die tijd namelijk een soort wereldoorlog tussen de katholieke landen en de moslim landen. Deze verhalen bereikten hun grootste populariteit in de twaalfde eeuw, de tijd van de eerste kruistochten, toen de ridders het Heilige Land (het tegenwoordige Israel) op de moslims wilden veroveren. Daarna gingen de verhalen meer over conflicten tussen Karel - de leenheer - en zijn leenmannen, de ridders. Het bekendste voorbeeld daarvan is *Karel ende Elegast*. Een ander voorbeeld in dit bulkboek is *De vier Heemskinderen*, ook wel bekend als *Reinout van Montalbaen*. In dat verhaal verzetten Reinout en zijn drie broers zich met behulp van de tovenaars Malegijs en het ros Beiaard jarenlang met succes tegen koning Karel.

Karel ende elegast

Middel nederlandse Karel-roman (begin 13de eeuw)

Koning, keizer, ridder,
Karel is het allemaal.
Maar 's nachts, in zijn
slaap, wordt hij, Karel
de Grote, baas der bazen,
gewoon weer Kareltje.

Onschuldig als een pasgeboren kind.

„Sta op”, klinkt het.

De stem lijkt op die van zijn
moeder. Maar die is al jaren dood.

Het moet dus een engel zijn.

„Van hogerhand is mij bevolen
je op het slechte pad te brengen.
Je moet uit stelen gaan“.

Karel schudt zijn slaperige hoofd.
Het komt vast door alle glazen wijn
die hij naar binnen heeft gegoten, hij
moet het zich verbeeld hebben.

„Schiet op vent, doe wat je gezegd
wordt“, dringt de stem aan, „anders
kon je morgen weleens dood zijn“.

Het zweet breekt Karel uit. Wat een
onzin. Een eervol ridder als hij, met al
zijn macht, zou zich zo moeten verlagen
om zichzelf te redden? God heeft even
zijn verstand verloren. Kan niet anders.

„Donder op“, zegt hij. „Ik ben geen
dief. Haal je geintjes met een ander uit“.
Hij draait zich om en slaapt weer door.

„Sukkel, je moet me
geloven“, klinkt even later in zijn

oor. „Voor je eigen bestwil“.

Het is de derde keer. De bijgelovige
beseft dat het een serieuze zaak is.

In zijn beste wapenrusting sluipt Karel
door de duistere kasteelgangen, de zware
deuren zwaaien als vanzelf voor hem open.
Geen wachter die hem tegenhoudt als hij
zijn paard naar buiten leidt. Nog altijd
verwonderd over zijn eigen volgzzaamheid,
klimt hij in het zadel. Ik zet mijn macht,
mijn aanzien op het spel, denkt hij. Ik
lijk wel gek. Nou ja, het is niet anders,
daar gaan we dan, op hoop van zegen.

Hij rijdt door een bos. Helder
maanlicht wijst hem de weg. Hij heeft
nog nooit iets gestolen, hoe zou het
voelen om een dief te zijn? Die gedachte
brengt hem op iemand die hij goed
gekend heeft, Elegast. Sinds Karel hem
om iets onbenulligs kasteel en land heeft
afgepakt, leeft Elegast van wat hij bij
elkaar kan roven. Ik meende rechtvaardig
te handelen, denkt hij, maar eigenlijk was
het ronduit wreed. Ach, wat kent een
mens zichzelf toch slecht! Nu ben ik, net
als hij, zonder het gewild te hebben, een
ordinaire dief. Het feit dat Elegast alleen
de rijken besteelt, verandert daar weinig
aan. Aan de andere kant, ze hebben hem
nooit te pakken gekregen. Of zoiets mij

ook zal lukken is nog maar de vraag. Kon ik hem maar vragen hoe hij dat flikt.

Het geroffel van de paardenhoeven heeft zich vermenigvuldigd. Nee, er draaft nog iemand door het bos! Karel meent iets tussen de bomen te bespeuren. Paard en ruiter, allebei zwart als de nacht. Jezus, krijgt hij nou ook nog de duivel op zijn nek?

De schimmige figuur raast voorbij. Even verderop houdt hij ineens halt. Iemand met zo'n dure wapenrusting is een buitenkans. Daar valt wat te halen. De onbekende keert zijn zwarte ros om zijn prooi te achterhalen.

„Riddertje, riddertje, wat doe je in mijn bos, zo middenin de nacht?“ vraagt hij.

„Gaat je geen moer aan“, zegt Karel.

„Grof hoor“, zegt de ander, „zo'n antwoord“.

Beiden keren tegelijk hun paarden om even later, gewapend met hun lansen, woest op elkaar in te rijden. Wat een dreun! Het bos galmt ervan. Dan grijpen ze naar hun zwaarden en hakken erop los. Bloed spat in het rond. De onbekende slaat zo hard op Karels helm dat het wapen breekt. Dat heb ik weer, denkt hij, einde verhaal. Maar Karel is een ware ridder en doodt geen hulpeloze tegenstanders.

„Zeg me wie je bent“, beveelt hij, „en ik laat je leven“.

„Als je op jouw beurt vertelt wat jij hier uitspookt“.

„Jij begint“, zegt Karel, „als het antwoord me bevalt vertel ik

mijn verhaal. Hoe heet je?“

„Elegast. Alles wat ik ooit bezat ben ik kwijt. Ik leef van wat ik stelen kan, dat wil zeggen van de rijken. De rest laat ik met rust. En nu ben ik ook nog mijn zwaard kwijt“.

„Eigen schuld, dat laatste“, zegt Karel. „Maar goed, hier komt mijn geschiedenis. Mijn naam is, eh, Adelbrecht. Ik steel alles wat los en vast zit, van wie maakt me niet uit. Ik ben een enorme schat op het spoor. Ligt voor het grijpen in een of ander kasteel. Er is haast bij, voor morgenochtend moet ik hem te pakken hebben. Ieder de helft, als je me helpt“.

„Mij best. Om wiens kasteel gaat het?“

„Van de koning. Hij barst gewoon van de poen“.

„Kan zijn“, zegt Elegast, „maar dat zal niet gaan. De koning heeft mij weliswaar in deze ellende gestort, toch geeft me dat niet het recht hem te beroven. Daar ben ik nog teveel ridder voor. Hij staat boven me, hoe je het ook bekijkt“.

Prettig te horen, denkt Karel, alias Adelbrecht, bij zichzelf. Van die Elegast kan je op aan. Als dit allemaal achter de rug is geef ik hem genoeg om op een eerlijker manier te kunnen leven. Tevens weer een dief minder.

„Dat van die koning meende ik natuurlijk niet“, zegt Karel met een glimlach. „Weet jij nog een kasteel waar we flink kunnen scoren?“

„Even denken. Ik ken een vijand van

de koning, Eggeric heet de schoft. Hij is met de zuster van de koning getrouwd. Dus geld in overvloed. Uit naam van allen die hij in zijn leven bedrogen heeft, kunnen we hem best een loer draaien“.

„Klinkt goed“, zegt Karel.

„Moesten we maar doen“.

Ze volgen de rivier de Rijn en arriveren bij het kasteel van Eggeric. Het gebouw met zijn machtige muren nodigt niet bepaald uit tot inbraak.

„Adelbrecht“, zegt Elegast, „enig idee hoe we de zaak gaan aanpakken?“

„Niet echt. Stelen is mijn specialiteit. Ka-stelen is iets anders“.

Elegast grijnst. Hij vist een breekijzer uit zijn tas. Na wat gewrik komen de stenen van muur los. Al snel is er een groot genoeg gat om doorheen te kruipen. Karel wil hem prijzen voor zijn vakmanschap. Maar zijn criminele vriend is al in de donkere holte verdwenen. Eenmaal binnen kauwt hij op een meegenomen toverkruid om te kunnen verstaan wat de hanen kraaien en de honden blaffen.

Krijg nou wat!

De dieren hebben het over de koning die zich ergens buiten de kasteelmuren schijnt te bevinden. Dat moet Adelbrecht weten, denkt hij, ik moet teruggaan om te melden dat we in gevaar zijn.

„De koning?“ zegt Karel, „en dat heb je van een kip? Laat me niet lachen, man“.

„Luister zelf“, zegt Elegast.

Hij propt het kruid in Karels mond.

De haan kraait voor de tweede keer. Karel beweert slechts gekakel te horen.

„Even serieus“, zegt hij, „we moeten nu echt die buit gaan binnenhalen“.

„Eerst mijn kruid terug“.

„Shit“, zegt Karel, „het is uit mijn mond gevallen“.

„Mooi niet“, zegt Elegast.

„Je bent een dief van niks. Ik heb het kruid uit jouw mond gestolen zonder dat je het merkte“.

Elegast draait zich om en kruipt weer door het gat. Binnen tovert hij de inwoners van het kasteel in slaap en de deursloten los. Vervolgens gaat hij rechtstreeks op de schat af en stopt zoveel mogelijk in een grote zak. Dan haast hij zich terug naar Adelbrecht.

„Klus geklaard“, zegt deze, „mooi zo, en nu snel wegwezen“.

Maar Elegast is nog niet tevreden.

„Eggeric heeft het mooiste zadel van de wereld, met van die gouden belletjes, dat moet ik gewoon hebben. Wacht even, ik ga het halen“.

Dat vindt de ander geen goed idee maar hij heeft geen zin in ruzie. Bovendien is de halsstarrige Elegast alweer verdwenen.

De kamer naast die van Eggeric en zijn vrouw vult zich met belgerinkel. Elegast heeft het zadel in de haast uit zijn handen laten vallen. Zouden ze hem gehoord hebben? Hij sluipt naar de deur van hun slaapkamer en legt zijn oor te luisteren.

„Mijn zadel!“ hoort hij

de ontwaakte Eggeric roepen,
„vlug, geef me mijn zwaard!“

„Doe normaal“, zegt zijn vrouw,
„het is gewoon een nachtmerrie.
Er zit je iets dwars, vertel het me.
Je slaapt al een tijdje slecht“.

„Sorry, ik ben nogal gespannen“,
zegt hij. „We gaan met een groepje
de koning vermoorden. Het uur van
de waarheid nadert. Snap je?“

Ze knikt en vraagt wie er zoal
meedoen. Eggeric noemt de namen
van zijn medestanders. Elegast, de
luistervink, knoopt ze in zijn oren.

„Vuile hufter!“ is haar reactie.
„Je blijft met je gore poten van
mijn broer de koning af!“

Eggeric deelt een beuk uit om haar
de mond te snoeren. Er stroomt bloed
uit haar neus. Gebruikmakend van de
consternatie kruipt Elegast er stilletjes
heen om het in zijn handschoen op te
vangen. Hierna tovert hij de twee in coma
en gaat er alsnog met het zadel vandoor.

Zijn ongerust geworden vriend
is verheugd hem te zien. Alleen lijkt
Elegast, terwijl hij toch het begeerde
zadel bij zich heeft, verre van blij.

„Nog niet tevreden?“

Elegast schudt zijn
hoofd, het is iets anders.

„Wat dan?“

Na lang aandringen vertelt
Elegast over de aanstaande moord
op de koning en wie er allemaal bij
betrokken zijn. Hij voelt zich gedwongen
er iets tegen te ondernemen. Eerst

moet Eggeric dood. Want wie aan
zijn vorst komt, komt aan hem.

„Linke boel“, zegt Karel, „je daad
zal het hele kasteel in rep en roer brengen.
Zie dan maar eens te ontsnappen“.

Ineens wordt alles hem
duidelijk, hij is uit stelen gestuurd
om zijn eigen dood te voorkomen!

„Weet je, Elegast, ga morgen naar
de koning en vertel het hem gewoon.
Dan kan hij de nodige maatregelen
treffen. Hij zal je dik belonen“.

„Ja hoor, een koning die
naar een dief luistert“, zegt
Elegast, „geloof je het zelf?“

„Okay, dan doe ik het wel“, zegt
Karel. „Neem de buit mee naar de
schuilplaats waar de rest van je bende
zit. Je hoort nog van me. Tot ziens“.

Nog altijd geschokt door het ontdekte
bedrog, komt Karel tegen de dageraad
bij zijn kasteel aan. Zo te zien is er
tijdens zijn afwezigheid niets veranderd.
De poort staat wijd open, de wachters
zijn diep in slaap. Maar hij is nog niet
terug in zijn slaapvertrek of er klinkt
hoorngeschal. Iedereen schrikt wakker.
Hij roept de Geheime Raad bijeen om
de gevaarlijke situatie te bespreken.
De verbijsterde ridders slaan aan het
brainstormen en komen met een plan.

„Het mogen er misschien veel
zijn, ze zullen heus niet allemaal
tegelijk komen. We doen of we
van niets weten, laten ze door de
open poort rustig binnenkomen, en

nemen ze vervolgens te grazen“.

„Slim idee“, zegt Karel,
„heren, we gaan ervoor!“

Ze trekken hun wapenuitrusting aan en beginnen ieder hun post in te nemen.

De volgelingen van Eggeric arriveren op de voorspelde wijze. Ze worden groep voor groep binnen de kasteelmuren vastgenomen. Hun wapentuig blijkt steevast onder hun harnas verscholen te zitten. Eggeric zelf, de lafaard, zit natuurlijk in de laatste groep. Zodra hij binnen is gaat de poort omlaag. Onder zijn kledij zitten de meeste wapens verstopt. Hij wordt ter ondervraging naar de koning gevoerd. Karel kijkt hem doordringend aan en vraagt of Eggeric gekomen is om hem te doden.

„Geen sprake van“, zegt Eggeric, „je moet niet alles geloven wat de mensen zeggen. Ik ben een man van de vrede. Vraag het mijn volgelingen“.

Karel knikt en fluistert zijn boodschappers in de schuilplaats van Elegast op te sporen. Als hij wil getuigen zal de koning hem in eer herstellen. Een tweekamp tussen beide ridders is nog beter. In dat geval zal de koning hem in macht betalen.

Na veel zoek vinden de boodschappers de schuilplaats. Elegast ziet het als zijn plicht de eer van zijn vorst te verdedigen en rijdt met de boodschappers mee terug naar het kasteel van de koning.

Karel is verheugd hem te zien en vraagt wat Elegast in het kasteel van

de vermoedelijke verrader zoal heeft opgevangen. Eggeric fronst zijn voorhoofd.

„Hij zwoor de koning te doden“, zegt Elegast. „Hij vertelde het zijn vrouw en toen ze protesteerde sloeg hij haar keihard op het gezicht. Hierin zit het bloed dat ik wist op te vangen“.

Elegast toont de handschoen.

„Als Eggeric ontkent daag ik hem uit tot een tweekamp“.

„Je lult uit je nek“, zegt Eggeric, „bovendien vecht een ridder niet met een armzalige dief“.

„Jij, een ridder?“ zegt Elegast, „een laaghartige moordenaar zal je bedoelen!“

„Ik ga“, zegt de koning, „voor de tweekamp. De schuldige delft vanzelf het onderspit. Gods wil is wet“.

Die middag komt iedereen tezamen op de plek van het tweegevecht. De koning bidt eerst uitvoerig tot God. Daarna gaat hij nog even bij Elegast langs om hem moed in de spreken.

„Als je wint mag je met mijn zus trouwen“, fluistert hij, „dus doe je best“.

Elegast betreedt het strijdtoneel en belooft God nooit meer te stelen. Dan bestijgt hij zijn paard en houdt lans en schild gereed. Even later verschijnt een briesende Eggeric. God kan hem gestolen worden, hij wil aan de bak en geeft zijn paard de sporen. Hij knalt in volle vaart op zijn rivaal. Maar Elegast houdt stand. Waardoor Eggeric uit het zadel valt en in het stof moet bijten. Elegast

kan nu de zaak beslissen. Maar aan een voetganger valt geen eer te behalen, dus laat hij, tot ontsteltenis van de koning, Eggeric opnieuw zijn paard bestijgen. Het gevecht wordt in alle hevigheid hervat. De bliksemende zwaarden, de vonkende schilden, de tijdsduur van de strijd, het is inmiddels avond, het kan niet missen, het gaat hier om het hoogste: de absolute waarheid. Elegast beseft het en heft hij zijn zwaard zo hoog als hij kan om vervolgens zo hard op Eggeric in te slaan, dat zijn hoofd eraf ligt, waarna zijn dode torso uit het zadel glijdt en op de grond belandt.

„Goeiedag“, zegt de koning, „was die even raak!“

Wat er van de ellendeling over is, wordt weggesleept. Er worden koorden tevoorschijn gehaald om alle medeplichtigen op te knopen. Hun smeekbeden zijn tevergeefs. De beslissing is gevallen, geen genade. Elegast wordt in ere hersteld. De voorbereidingen voor zijn huwelijk met de zuster van zijn mederidder en vriend, de koning, kunnen beginnen.

over Karel de Grote

Duitsland. Bij zijn dood in 814 heerste hij over het grootste deel van West-Europa.

Vechtersbaas

Karel was op de eerste plaats een vechtersbaas. Hij trok in zijn leven 53 keer op oorlog uit, waarbij hij bijna altijd persoonlijk zijn troepen aanvoerde. Het doel van al deze veldslagen was het bekeren van heidenen, dus alle niet-katholieken, maar dat ging natuurlijk mooi hand in hand met het uitbreiden van zijn rijk. Hij voerde oorlog met islamitische volken als de Saracenen en de vanuit Spanje oprukkende Moren. De Saksen, aan het oostfront, waren ook 'heidenen'. Tussen 772 en 804 vonden er langs die oostgrens zo'n

Een koning die uit stelen gaat omdat een engel hem dat opdraagt. Dat zien we Willem Alexander hem toch niet nadoen. Trouwens Maxima zou hem tegenhouden. Maar Karel de Grote, koning en keizer van half Europa, gaat wel uit stelen, als een dief in de nacht. En dan komt hij Elegast tegen.

Karel de Grote was de belangrijkste vorst van de vroege middeleeuwen. Hij werd geboren in 742, als zoon van Pepijn De Korte en Berthe Met De Brede Voeten. Al op z'n twaalfde werd Karel de koning van het tegenwoordige Nederland en België en van het westelijk deel van

18 veldslagen plaats. Toen Karel de Saksen had overwonnen, kregen ze de keuze: zich bekeren of de dood. Binnen een dag werden er ruim 4500 Saksische rebellen onthoofd.

De Paus, het hoofd van de katholieke kerk, was Karel heel dankbaar daarvoor. Op kerstdag van het jaar 800 werd Karel door de paus tot keizer van de hele westelijke wereld gekroond.

Leenmannen

Om zijn enorme rijk te kunnen besturen, maakte Karel gebruik van 'vazallen' of leenmannen, die hem met 'raad en daad' moesten bijstaan, en die voor hem vochten in zijn oorlogen. In ruil daarvoor kregen zij van hem een 'leen' ofwel het bestuur over (en de inkomsten van) een groot gebied. Vaak beleenden zij op hun beurt delen van dat land aan achterleenmannen. Karel had overal in zijn rijk paleizen, die 'paltsen' werden genoemd. Hij trok van palts naar palts om daar 'hofdag' te houden. Dan kon hij ter plekke zijn zaken regelen met zijn belangrijkste leenmannen. Karel schijnt zo in zijn leven drie keer de omtrek van de aarde afgelegd te hebben, en dat in een tijd dat er nog nauwelijks wegen waren. Maar hij was gelukkig een buitengewoon goede ruiter, en had onderweg altijd gezelschap.

Bijna analfabeet

Karel zag wel het belang van onderwijs, cultuur en wetenschap. Hoewel hij zelf nauwelijks zijn eigen naam kon schrijven,

was hij goed in rekenen en sterrenkunde, en sprak hij verschillende talen, waaronder Grieks en Latijn. Hij richtte scholen op waar jonge edellieden werden opgeleid voor het bestuur van zijn rijk. En ondanks zijn vele oorlogen tegen moslims legde Karel ook vriendschappelijke contacten in de islamitische wereld. Bijvoorbeeld met de kalief van Bagdad. Die gaf hem zelfs een olifant cadeau.

Hij stierf in bed

Bijna een wonder, voor een man die zoveel gevechten op leven en dood heeft gevoerd. Karel stierf in zijn bed in 814, waarschijnlijk aan een longontsteking. Hij werd in keizerlijke kleding en zittend in een keizerlijke zetel ingemetseld in een crypte onder zijn paleis in Aken. Dit paleis groeide in de eeuwen daarna uit tot de huidige beroemde domkathedraal, waar zijn imposante troon en grafkist nog altijd te bewonderen zijn.

Het roelandslied

Een Karel-de-Grote roman uit de 13e eeuw,
vermoedelijk uit het Frans vertaald.

Tijdens
een zeven
jaar
durende
strijd
heeft Karel

de Grote het grootste
deel van Spanje op de
Saracenen veroverd.
De leider van deze
islamieten, koning
Marcelijs, zit min of
meer opgesloten in de
enige nog niet veroverde
stad, Saragossa. Er
wordt overlegd hoe
uit deze penibele
situatie te komen.

„We moeten doen
of we ons overgeven“,
zegt Blancadrin, een
van zijn ridders. „En
alsof we christenen
willen worden. We
stellen een aantal
van onze zonen aan
Karel ter beschikking,
om te gijzelen. Bij
wijze van garantie
dat we het menen.“

„Okay“, zegt Marcelijs, „alleen, waar zit voor ons de winst?“

„Als Karel zich terugtrekt bijten we hem in de staart. We vallen hem van achteren aan. Dat zal hem leren.“

„Doen we“, zegt de koning.

Het Saraceense voorstel wordt door Karel met argwaan ontvangen. Hij roept zijn ridders bijeen voor overleg. Neef Roeland is zwaar tegen.

„De ervaring heeft geleerd“, zegt hij, „dat Saracenen nooit te vertrouwen zijn.“

„Er is genoeg bloed gevloeid“, zegt Ganelon, zwager van Karel.

„Accepteer het aanbod.“

„Ze kunnen gewoon geen kant op“, stelt hertog Naimes. „Het aanbod is voordelig voor alle partijen.“

In het standpunt van de laatste kan de meerderheid zich vinden.

„Laat Ganelon contact zoeken met Marcelijs“, zegt Roeland.

„Ja, jij hoopt zeker dat ze me vermoorden!“

„Lul niet, man.“

Ganelon reist met de Saraceense vertegenwoordiger Blancadrin naar Saragossa. Onderweg krijgt deze de verongelijkte ridder zover, dat hij meewerkt aan een plan om Roeland uit te schakelen. Ganelon zal zorgen dat Roeland het bevel over de achterhoede van Karel's leger krijgt. De Saracenen zullen de staart er als het ware afbijten

en Roeland zal sneuvelen. Ganelon heeft zijn wraak, Karel zal maken dat ie heelhuids de Pyreneeën overkomt, en Marcelijs blijft heerser over Spanje.

De klok is vooruitgezet. Bovenstaand plan kan elk moment in werking treden. Zo'n vierduizend Saracenen staan klaar om aan te vallen. Hun maliënkolders schitteren in de zon. Het wit, groen en rood van hun vaandels wappert in de wind. Hun bazuinen en mondorgels maken een enorm kabaal. Het bescheiden achterhoedeleger van Roeland en zijn strijdmakker Olivier, is er danig van onder de indruk.

„Blaas op je hoorn Olifant, Roeland“, zegt Olivier, „dan kan Karel versterking sturen.“

„Nee, dat zou een afgang zijn“, zegt Roeland. „De strijd moet nog beginnen, man. Mijn zwaard Durendale is er klaar voor.“

Ook de bisschop Tulpijn is aanwezig. Volgens hem staat God aan hun kant en kan ze niets gebeuren. Olivier en Roeland op zijn superpaard Valentijf, trekken aan het hoofd van de troepen op.

„Denk eraan“, zegt Roeland. „Wie hier sneuvelt komt in de hemel.“

Op hetzelfde moment komt er een bode aangereden met het bericht dat twaalf Saracenen willen vechten tegen twaalf mensen van Karel.

„Akkoord“, zegt Roeland. Terwijl ze zich op dit

gevecht voorbereiden komt er al een neef van Marcelijs aanzetten om hen een beetje te jennen.

„Jullie koning heeft jullie mooi laten barsten!“

Roeland stuift erop af en steekt zijn zwaard dwars door zijn schild in het lichaam van de man, die dood van zijn paard valt. Nu verschijnt iemand die zich zijn oom noemt ten tonele, hij gilt dat Frankrijk onteerd zal worden. Olivier komt briesend naar voren en rijgt hem aan het zwaard.

„Die staat nooit meer op.“

De volgende klant is koning Corsabels.

„We hakken die Franse christenhonden in de pan!“

Ditmaal voelt bisschop Tulpijn zich aangesproken. Hij gebruikt de vlaggenstok in zijn hand als wapen en ramt hem in de borst van de opschepper. Weer een Saraceen minder.

Op deze toer gaat het nog een tijdje door. Van de twaalf Saracenen zijn er nog maar een paar over. Margarijs treedt in het strijdperk en stort zich meteen op Olivier. Een groot gat in zijn maliënkolder is het gevolg. De lans is gebroken. Margarijs gaat er vandoor om koning Marcelijs te vragen de Saraceens hoofdmacht in te zetten. Inmiddels worden de gevechten massaler en lijden de Fransen steeds meer verliezen. Roeland en Olivier vechten als leeuwen, maar ze zijn gewoon met te weinig.

„Zal ik nu de hoorn Olifant

blazen, om Karel om versterking te vragen?“ zegt Roeland.

„Weinig eervol, nu we er zo slecht voorstaan“, antwoordt Olivier.

„Het is ook nooit goed!“

„Jouw schuld!“

Tulpijn moet eraan te pas komen om de ruzie te sussen.

„Op de hoorn blazen heeft weinig zin meer“, zegt hij. „Karel's troepen kunnen nooit snel genoeg hier zijn. Wij zullen, als we sneuvelen, toch wel naar de hemel gaan. Mocht je evengoed willen blazen, Roeland, doe het dan om Karel de kans te geven ons te wreken en eervol te begraven, zodat onze lichamen niet door de wolven verslonden worden.“

„U hebt gelijk“, zegt Roeland.

Hij zet de Olifant aan de mond en blaast op volle kracht.

Koning Karel spitst de oren.

„We moeten omdraaien, Roeland en zijn mannen verkeren in nood!“

„Bent u gek geworden?“ zegt de verrader Ganelon.

Opnieuw klinkt de Olifant. Nog luider dan daarnet.

„Het gaat daar helemaal mis, zegt Karel, we moeten erheen!“

„Ach, oude man, u wordt een beetje seniel. Roeland voelt zich gewoon miskend.“

Voor de derde maal, en nog luider, wordt de Olifant geblazen.

„Roeland is in levensgevaar“, zegt Karel, „hij klinkt wanhopig!“

Hertog Naimes komt aangereden.

„Waarom schieten we Roeland niet te hulp, welke verrader houdt u tegen?“

Karel beseft dat Ganelon hem een rad voor de ogen heeft gedraaid en laat hem onmiddellijk gevangen nemen. Voor verdere afhandeling is nu even geen tijd. Ze moeten haast maken, om te redden wat er te redden valt.

De situatie in de achterhoede lijkt zich nog even ten goede te keren. Maar dan arriveert Galiver, de oom van Marcelijs, met twintigduizend van de ruigste strijders die Roeland ooit gezien heeft. Galiver stormt recht op Olivier af en steekt een lans in zijn rug die er bij zijn borst weer uitkomt.

„Sukkel, je koning heeft je mooi in de steek gelaten!“

„Leugenaar!“ roept Olivier.

Hij heft zijn zwaard en doorklieft Galiver's hoofd tot aan de nek. Dan roept hij Roeland en zegt dat hij snel zal sterven.

„Laten we samen er voor de laatste keer keihard inknallen!“

De ridders richten een waar bloedbad aan. Ze verkopen hun leven duur. Dan klapt Olivier in elkaar. Bloed vloeit uit zijn mond. Zijn ogen staren glazig. Halfblind blijft hij doormaaien met zijn zwaard. Dan prijst hij de koning en Roeland, richt zijn handen ten hemel en sterft.

Roeland huilt om het verlies van zijn vriend. Van zijn makkers zijn er

nog maar twee over, Tulpijn en Gautier. De laatste, die de verderop gelegen bergpassen moet bewaken, komt juist aangereden. Zwaargewond, zo te zien.

„Roeland, het was een ware slachting, iedereen is dood.“

„Ik snap het.“

Dan herpakt Roeland zich.

„Ook met zijn drieën kunnen we nog flink tekeer gaan, kom op!“

Ze storten zich weer in de strijd en weten, terwijl de pijlen en speren hen om de oren vliegen, zeker nog zo'n honderd Saracenen uit te schakelen. Alledrie raken nog zwaarder gewond dan ze al waren. Gautier is op sterven na dood. Bisschop Tulpijn verliest zijn paard en vecht te voet door. Roeland zet de Olifant nog een keer aan de mond. Het hartverscheurende geluid bereikt Karel, die onmiddellijk opdracht geeft terug te blazen, zodat Roeland weet dat hij niet in de steek gelaten is.

De Saracenen hebben het ook gehoord.

Het grote leger van Karel zit eraan te komen, als we deze slag willen winnen moeten we nu toeslaan!

Ze hergroeperen zich en vliegen er nog feller in. Het paard van Roeland gaat eraan. Tulpijn ligt op de grond dood te bloeden. Roeland doet wat hij kan om te helpen. Hij legt de dode Olivier op een schild en vraagt de bisschop hem te zegenen. Terwijl hij zijn eigen krachten voelt wegvloeien ziet hij hoe Tulpijn snel verzwakt en sterft. Roeland richt zich

kreunend op en doet enkele wankel
passen, alsof hij Karel tegemoet wil
lopen. Dan valt hij bewusteloos ter aarde.

Een Saraceen die dit gezien heeft
rijdt naar het met bloed besmeurde
lichaam om het zwaard Durendale
en de Olifant te bemachtigen. Juist
als hij bukt om zijn buit te pakken,
slaat Roeland zijn ogen op en laat
de hoorn keihard op zijn schedel
neerkomen. De rover sterft ter plekke.

„Eigen schuld“, mompelt Roeland.
„Door jou is de hoorn nu beschadigd.“

Hij slaat met het zwaard
Durendale een steen doormidden.
Dan spreekt hij het toe.

„Durendale“, fluistert hij, „ik hoop
dat je in goede handen terecht komt.“

Het zijn de laatste woorden
van een moedig ridder.

Tegen de tijd dat Karel het
slagveld bereikt vindt hij slechts
massa's gesneuvelden.

„Roeland, Tulpijn,
Olivier, waar zijn jullie?“

Zijn ridders dwalen verdwaasd
tussen de verspreid liggende lijken.
Broers, neven, ooms, ze treffen
al hun verwanten dood aan.

„Koning, probeer nuchter te
blijven“, zegt de hertog Naimés. „Door te
rouwen en te klagen verliezen we kostbare
tijd. Willen we de vijand nog achterhalen
dan moeten we er nu achteraan!“

„Je hebt gelijk“, zegt Karel.
Hij stelt een paar bewakers

aan die ervoor moeten zorgen dat
de gesneuvelden niet door wilde
beesten worden opgevreten. Dan
laat hij alle hoorns blazen en kan de
jacht op de Saracenen beginnen.

„Het begint te schemeren.“

„Als we nu stoppen, halen we
ze niet meer in“, zeggen de ridders.

Karel stapt van zijn paard, knielt
neer en vraagt om een wonder.

„Laat de zon stilstaan
tot ons werk gedaan is.“

Uit het niets klinkt een
stem: „De dag zal duren tot uw
dode ridders zijn gewroken.“

Tot aan Saragossa wordt de vijand
nagejaagd. Het blijft klaarlichte dag.
De mannen van Karel kennen geen
genade en slaan alles dood wat maar
een beetje op een Saraceen lijkt. Een
groot aantal wordt de rivier ingedreven
en verdrinkt, ondanks het aanroepen
van hun profeet, jammerlijk.

Als Karel constateert dat de
vijand tot op de laatste man verslagen
is, beveelt hij rechtsomkeert te maken.
Maar eerst komt hij nog van zijn paard
om te bedanken voor het wonder van
de verlengde dag. Terwijl hij dit doet
gaat de zon onder en wordt het nacht.

Baas boven baas

(het feodale stelsel)

In de vroege Middeleeuwen was de koning de alleenheerser. Onder hem stonden leenmannen, die elk een gebied namens de koning bestuurden. Deze leenmannen voelden zich ver verheven boven de gewone mensen, ze vormden een adelstand en ze gingen de titel van hertog of graaf voeren.

Land was macht

Zo'n hertog van Brabant of graaf van Holland had wel een enorm stuk land in leen van de koning. Een hele provincie, in onze begrippen.

Daarom gaf deze hogere adel aan zoveel mogelijk vechtjassen de zeggenschap over een klein deel van dat land. Hoe meer ridders als leenman, hoe meer manschappen je had in de voortdurende oorlogen in die tijd. En zo ontstond er een samenleving met een leenheer aan het hoofd en leenmannen en achterleenmannen daaronder.

Leven van de boeren

Al die ridders, die zelf niet werkten voor de kost, werden in leven gehouden door de boeren. In ruil voor het 'recht' om een stuk land van een ridder te mogen bewerken, moesten ze een groot deel van hun oogst afstaan, en bereid zijn om voor hun heer te werken. Bijvoorbeeld bij de bouw of uitbreiding van een kasteel.

Het feodale stelsel

Deze maatschappijvorm noemen we het „feodale stelsel“. De leenheer en de leenmannen hadden de macht. De bevolking (vooral plattelanders, er waren nog nauwelijks steden) werd niets gevraagd.

De katholieke kerk, met de paus aan het hoofd en daaronder de kardinalen, en daaronder de bisschoppen en daaronder de priesters en daar weer onder de nonnen, vormde een aparte stand en

kende zelfs een eigen rechtspraak. En ook zij leefden allemaal van het werk van de boeren. De priesters en kloosters werden 'in natura' betaald voor hun zorg voor het zielenheil van de boeren. Zo zat de Europese samenleving in elkaar tot omstreeks 1100, toen de steden opkwamen.

De 4 Heemskinderen

(Renout van Montalbaen)

Een Karelroman. Auteur en datering onbekend.
In de 15e eeuw bewerkt als volksboek.

Koning Karel slaat in een vlaag van woede de neef van graaf Aymijn dood. Met als gevolg: een lange en bloedige oorlog.

Karel doet een vredesvoorstel, Aymijn krijgt Karels zus Aye als bruid, plus een grondgebied. Dit maakt hem tot een zelfstandig heerser. Maar Karel laat het op de bruiloft afweten. Reden voor Aymijn om te zweren dat hij alle vrienden en bloedverwanten van Karel zal doden. Inclusief de kinderen die hij bij Aye zal verwekken. Dus houdt Aye haar vier zwangerschappen geheim. De vier Heemskinderen, Ritsaert, Writsaert, Adelaert en Renout groeien op als wezen in een klooster.

Op een dag wil Karel zijn zoon Lodewijk tot koning van Frankrijk laten kronen. De bisschop eist dat Aymijn daarbij aanwezig is. Karel stuurt vier ridders naar de Dordogne om hem uit te nodigen. Aye staat voor het raam van Aymijns burcht en ziet het vierkoppig probleem aan komen rijden.

Aymijn zit met zijn mannen in de ridderzaal als ze binnentreden. De

bezoekers groeten beleefd. Maar zolang Aymijn zwijgt durft geen van zijn mannen terug te groeten.

„Wij zijn gekomen om u uit te nodigen voor Lodewijks kroning. Hiervoor heeft Karel samen met de andere vorsten een wapenstilstand van veertig dagen afgekondigd.“

Aymijn zegt niets.

„U begrijpt waarom wij gekomen zijn?“

Geen reactie.

Aye biedt de reizigers ter verwelkoming wijn aan.

„Geef toch eens antwoord“, zegt ze tegen haar man.

Aymijn heft zijn hand op. Er volgt een harde klap. Bloed druipt op de vloer. De gasten helpen haar overeind. Ze betreuren het ongewapend te zijn. Aye veegt het bloed van haar gezicht en kust haar man liefdevol op de mond.

„Zeg toch iets, schat.“

„Wat moet ik zeggen? We zijn dertig jaar getrouwd en nog altijd heb ik geen zoon om mijn land te verdedigen. Lodewijk pikt steeds meer land van me en dan verwacht hij mij op zijn kroning? Ik ben niet gek!“

„Als je wel kinderen had, zou je ze dan doden?“

„Welnee, een vader hoort zijn kroost te beschermen. Ik was gewoon mezelf niet, toen ik dat zei.“

Nu durft ze hem te vertellen dat hij vier zonen heeft. Aymijn weet niet wat hij hoort, het onverwachte nieuws doet op slag zijn verbittering verdwijnen.

„Okay, kunnen we lekker met zijn allen naar die kroning“, zegt hij.

Voordat ze vertrekken slaat Aymijn ze alle vier tot ridder. Ook geeft hij ze elk een eigen paard. Renout, de jongste en sterkste, vindt zijn paard te klein en wurgt het uit woede. Hij krijgt een groter, maar wurgt ook dit dier. Uiteindelijk laat Aymijn het wonderpaard Beyaert brengen. Renout temt het en toont zich tevreden.

Tijdens de kroningsfestiviteiten ontstaan er opnieuw wrijvingen. De vier broers zitten tijdens de maaltijd op derderangs plaatsen. Ook vergeet men zogenaamd hen voedsel te brengen. Karel's zoon Lodewijk heeft het er stiekem toe opgedragen. Renout, de driftkop, gaat volledig over de rooie en slaat de kok dood. Koning Karel wordt erbij gehaald.

„Wie deed dat?“ vraagt hij.

„Renout, de zoon van Aymijn.“

„Terecht“, zegt Karel. „Ik zag ook dat die kok de jongens oversloeg. We zijn hier allemaal familie van elkaar. Dan maar een kokje minder.“

Lodewijk heeft nog iets bedacht. Die

nacht moeten de broers op een keiharde bank slapen. Alle bedden zijn bezet. Renout explodeert van woede en mept dertig ridders uit hun bed. Ze gaan er de volgende dag bij Karel over klagen.

„Met zijn allen komen zeuren over zoiets onbenulligs, jullie maken jezelf belachelijk.“

Het moment van de kroning breekt aan. Na de plechtigheid krijgen alle gasten geschenken en worden er stukken land verdeeld. Alleen de Heemskinderen krijgen niets. Ze vertellen het Karel en ontvangen alsnog hun grondstukken. Lodewijk zweert alles ooit weer van ze af te zullen nemen. Vervolgens dwingt hij Adelaert tot een schaaksessie. Wie wint mag de ander de kop afhakken. Adelaert dreigt te verliezen, maar is hem op het laatst nog net te slim af. Hij wil hem genade schenken, maar Renout heeft Lodewijk al de kop afgeslagen. Iedereen begint met iedereen te vechten. Uiteindelijk wordt Aymijn gevangen genomen. Zijn zonen vluchten met z'n vieren samen op het wonderpaard Beyaert, richting Spanje.

In Spanje treden de vier Heemskinderen in dienst van de koning van de Moren, Saforet. Maar al snel bengelt alleen diens hoofd nog aan Renouts zadel. Volgens Renout belazerde Saforet de kluit. Dus, kop eraf! Vandaar dat de broers nu achtervolgd worden door de uitzinnige Moren. Ze keren het paard Beyaert en gaan recht op de vijand af,

die in verwarring uiteenstuift.

„Waar is het voor ons nog veilig?“ zegt Adelaert.

„Nergens, als je het mij vraagt“, zegt Renout.

„De wereld is gewoon te klein voor ons“, zegt Writsaert.

„Ik weet nog een plek“, zegt Ritseart. „Bij koning Yewe van Dordogne. Saforet vermoordde zijn vader en zijn broer. Hij zal ons met open armen ontvangen.“

„Okay“, zegt Renout. „Op naar de Dordogne.“

Na een dag of drie rijden komt Yewe's kasteel in zicht. Ze spietsen de kop van Saforet op een lans. De kasteelheer staat bovenop de muur. Vier ridders op een en hetzelfde paard. Dat zie je niet elke dag. Iedereen komt het wonder aanschouwen. De vier bieden de koning, na een buiging, het hoofd van Saforet aan.

„Alstublieft en tot uw dienst.“

„Welkom heren“, zegt Yewe, „en bedankt. Jullie kunnen bij mij logeren zo lang jullie maar willen. Het zal jullie aan niets ontbreken.“

„Dank u“, zegt Renout. „Mocht u ons nodig hebben, geef maar een gil.“

„Fijn, alleen zou ik graag willen weten wie jullie eigenlijk zijn.“

„Uiteraard. Onze vader is de bekende ridder Aymijn. Dit zijn mijn broers Writsaert, Ritseart en Adelaert. Mijn naam is Renout.“

Er wordt goed voor de Heemskinderen gezorgd. Hun wonden genezen

voorspoedig. Ze krijgen nieuwe schilden en wapens. De harnassen worden hersteld en ook Beyaert wordt in het nieuw gestoken. Koning Yewe heeft intussen troepen verzameld om de sporen van Saforet uit te gaan wissen. Met hulp van de broers wordt elk kasteel van de Morenkoning met de grond gelijk gemaakt. De mannelijke volgelingen worden vermoord. De vrouwen en kinderen mogen blijven leven. Drie jaar lang wordt er brand gesticht, geplunderd en gevochten. Dankzij de vier wordt elk gevecht gewonnen. Yewe is een tevreden man.

Karel is via een spion op de hoogte van hun verblijfplaats gekomen. Hij stuurt een boodschapper naar de Dordogne met een brief, waarin hij, in verband met de dood van zijn zoon Lodewijk, om de uitlevering van de moordenaars vraagt. Yewe leest de brief en roept in het geheim zijn raadsliden bijeen.

„Ik zit in een moeilijk parket“, zegt hij. „Karel vraagt me Aymijn's kinderen aan hem over te dragen. Als ik weiger is hij beledigd. Wat moet ik doen?“

„Simpel“, zegt een van hen. „Gehoor geven aan het verzoek. Hij zal ons land aanvallen als hij zijn zin niet krijgt en u laten opknopen.“

„Belachelijk“, roept een ander. „Wilt u als verrader te boek staan, van vier zulke dappere strijders?“

„Ik heb de oplossing“, zegt een volgende. „Schenk Renout uw

dochter, zodat hij aan uw kant staat, en laat hem de op rots van Gironde een eigen burcht bouwen“.

„Briljant“, zegt Yewe. „Ga de Heemskinderen halen.“

„Koning, wat wenst u?“ vraagt Renout.

Yewe legt de situatie uit en zinspeelt op een mogelijk vertrek naar een verre uithoek.

„Tja“, zegt Renout, „mijn gedachten gaan meer in de richting van de strategische rots van Gironde, als ik daarop mijn kasteel zet, knappe jongen die me er vanaf krijgt.“

„Ook goed“, zegt Yewe. „Dan krijg je mijn dochter Clarisse er bij cadeau.“

Na de bruiloft met de bijbehorende festiviteiten, roept Renout timmerlieden en metselaars bijeen om de burcht te doen verrijzen. Dubbele muren, hoge kantelen, stevig traliewerk. Een onneembare vesting moet het worden. Ook laat hij bekendmaken dat iedereen die naar de rots komt, op hulp en bescherming kan rekenen. Zij zullen worden ingezet bij het aanleggen van wijngaarden, akkers, bossen en weilanden.

Binnen afzienbare tijd is hij zover dat hij Yewe kan uitnodigen voor een eerste bezichtiging.

„En?“ vraagt hij trots.

„Indrukwekkend“, zegt Yewe. „Hoe gaat het heten?“

„Kasteel Montalbaen.“

Buiten de Heemskinderen om wordt Yewe op een bepaald moment gevraagd naar het hof van Karel te komen. Onder druk gezet belooft hij voor een stapel goud, Renout en zijn broers over te leveren. Hij zal ze vertellen dat Karel de strijd zat is en een verzoening wenst.

„Kom ongewapend naar mijn kasteel“, laat Yewe aan de Heemskinderen weten. „Alles is geregeld.“

Renout is opgetogen. Zijn vrouw vindt het te mooi om waar te zijn. Hij zegt dat ze niet zo moet zeuren. Toch geeft Clarisse, uit voorzorg, hun zwaarden in het geheim aan Ritsaert mee. Bovendien vraagt ze de tovenaer Malegijs een aantal mannen paraat te houden dat bij mogelijk verraad, direct te hulp kan schieten.

Zodra de broers binnen de kasteelmuren zijn, worden ze door Yewe's ridders omsingeld. Renout kan zichzelf wel voor zijn kop slaan.

„Hier, pak aan!“ schreeuwt Ritseart, terwijl hij snel de zwaarden uitdeelt.

Zonder hun wapens zouden ze in de pan zijn gehakt. Nu weten ze stand te houden tot Malegijs met zijn leger uit Montalbaen arriveert. Even later kunnen de vier op Beyaert ontsnappen.

Graaf Ogier, een van Karels edelen, en een familielid van Renout, heeft zich onttrokken aan de gevechten. Een andere ridder, een zekere Gontier, wil hem hiervoor straffen door middel van een tweegevecht.

„Sinds wanneer“, zegt Ogier, „speel jij voor rechter?“

Gontier voelt zich voor gek gezet. Hij geeft zijn paard de sporen en rijdt op Ogier in. Zijn zwaard knalt op het schild van Ogier. Deze raakt hierdoor geïrriteerd.

„Sorry, maar je vraagt erom.“

Hij slaat in een beweging zijn kop eraf.

Later, als hij wegens het vermeende verraad zijn opwachting bij Karel maakt, zegt hij dat het gevecht zijn onschuld heeft bewezen.

„Yewe is de echte verrader, dié moet u pakken. Hij aanvaardde uw goud maar was tegelijk de vriend van Renout.“

„Daar zit iets in.“ zegt Karel. „Ik stuur Roeland er met een legertje op af.“

Ridder Roeland is bereid de klus te klaren. Andere ridders sluiten zich bij hem aan. Ze zullen met zijn twaalven op weg gaan om Yewes land te plunderen en plat te branden.

„Zodra we Yewe zelf hebben, knopen we hem op aan de eerste de beste boom.“

Yewe heeft de bui zien hangen en is, vermomd als monnik, ondergedoken in een klooster. Maar de twaalf weten zijn schuilplaats te vinden en beginnen de belegering. Yewe ziet geen andere uitweg dan Renout, die hij zo laaghartig verraden heeft, om hulp te vragen.

„Vertel Renout“, zegt hij tegen zijn boodschapper, „dat ik me schaam en dat hij met me mag doen wat hij wil.“

Al snijdt hij mijn tong eraf, of steekt hij mijn ogen eruit. Door mijn verraad verdien ik de meest gruwelijke dood.“

De boodschapper gaat naar Montalbaen en herhaalt Yewe's woorden.

„Nou en?“ zegt Renout.

„Laat Roeland hem maar afmaken, scheelt mij weer werk.“

Yewes vrouw, Clarisse, barst in huilen uit.

„Hij mag dan onbetrouwbaar zijn, het blijft mijn vader, en de grootvader van onze kinderen.“

Renout houdt zoveel van zijn vrouw en kinderen, dat hij overstag gaat.

„Stil maar, ik zal hem redden en mee terugnemen als mijn gevangene.“

Renout is met zijn ridders naar het klooster gereden. Bij de bosrand houdt hij halt.

„Luister, jullie blijven hier en ik ga vragen of Roeland mij Yewe mee wil geven. Is hij hier niet toe bereid, dan blaas ik op mijn hoorn en moeten jullie zo snel mogelijk komen.“

„Linke soep“, zeggen de anderen. „Die Fransen zijn niet te vertrouwen. Neem voor de zekerheid je broers mee.“

„Nee“, zegt Renout, „ik ga alleen.“

En hij verdwijnt tussen de bomen.

Een stuk verderop komt hij tot zijn verbazing Roeland al tegen. Zijn neef sleept de gezochte aan een touw achter zich aan.

„Geef mij die verrader“, zegt Renout, „dan smijt ik hem in de diepste kerker van Montalbaen.“

„Ja daag“, zeg Roeland, „ik hang hem lekker zelf op.“

„Het is wel mijn schoonvader, neef!“

„Pech.“

Roeland gooit de strop over een boomtak. Renout laat Beyaert omhoog springen en grist Yewe uit de handen van zijn neef.

„Verrader!“ sist Roeland.

„Verrader?“

„Ja!“

„Ik daag je uit tot een tweekamp, op een later tijdstip, zelfde plek.“

„Aangenomen!“

Terug in Montalbaen levert Renout, voor de ogen van zijn verzamelde ridders, de verrader bij zijn dochter af.

„Vrouw, hier is die rat van een vader van je!“

Ze kijkt vol minachting naar Yewe.

„Hoe kon je?“

Dan neemt Renout het woord.

„Ik zal alleen teruggaan naar het klooster.“

„Hoezo?“ vraagt Adelaert.

„Ik heb Roeland beloofd om tegen hem in het strijdperk te treden.“

„Dat ga je verliezen, Renout“, zegt zijn broer. „Roeland is zo ongeveer de sterkste ridder die er op aarde rondloopt.“

Clarisse begint te snikken.

„Stil nou, hij moet wel gaan“, zegt Malegijs. „Als hij wegblijft maakt hij ons tot schande. Ik blijf wel in de buurt om een oogje in het zeil te houden.“

Adelaert, Ritsaert en Writseart

willen hun broer vergezellen.

„Ik zal, zoals ik al zei, alleen gaan“, zegt Renout. „Roeland heeft mij immers ook beloofd alleen te zullen komen.“

Als hij op zijn geliefde paard Beyaert het bos uitkomt, staat Roeland al gereed om de tweekamp aan te gaan. Nauwelijks is de strijd begonnen of er springen van alle kanten mannen van Roeland tevoorschijn. Wegwezen, denkt Renout. Hij keert Beyaert en snelt terug naar Montalbaen.

Later komt Roeland bij toeval Ritsaert tegen, die met oom Malegijs aan het jagen is. Na een gevecht wordt Ritsaert als gevangene meegevoerd naar het kasteel van Karel. Als Renout dit ter ore komt gaat hij er met een leger achteraan. Na een felle strijd komen ze tot een regeling. Roeland mag Ritseart meenemen, als hij belooft dat hem niet op te hangen. Inmiddels reist Malegijs, vermomd als pelgrim, hen vooruit. Karel, gelovig als hij is, ontvangt hem met open armen. Al snel blijkt dat men wel degelijk van plan is Ritseart op te hangen. Dankzij de magische krachten van Malegijs weten de twee net op tijd te ontsnappen.

De woedende Karel wil nu voor eens en altijd van de vier broers af. Hij begint een zevenjarig beleg van Montalbaen om de Heemskinderen uit te hongeren. Uiteindelijk lukt het hen toch om op de supersnelle Byaert te ontsnappen. Ze vluchten naar een kasteel in de Ardennen.

Karel's mannen weten hen echter ook hier te vinden. Ze zijn de uitputting nabij als de zus van Karel, en tevens hun moeder, Aye, een verzoening tot stand weet te brengen. Hiertoe moeten ze helaas hun wonderpaard Byaert offeren. Als het paard in de Maas verdronken wordt, flipt Renout zo, dat hij zich terugtrekt om kluizenaar te worden. Zijn broers blijven bij hun moeder aan het hof.

Het gerucht gaat dat de heilige stad Jeruzalem in de handen is gevallen van Saracenen. Oftewel de islamieten. Alle ridders worden bijeengeroepen, ook Renout en zijn oom Malegijs, voor overleg. Men is het erover eens dat het Heilige Land heroverd moet worden. Er wordt een kruistocht georganiseerd.

Voor het eerst, meent Renout, vecht hij ergens vóór, in plaats van ergens tegen. Samen met Malegijs knalt hij er hard in. De vijand wordt achteruit gedwongen tot in de stad. De poorten worden hermetisch afgesloten. Katapulten bekogelen de vijand met keien. Vanaf de stadsmuren suizen de pijlen richting kruisvaarders. Eentje doorboort de borst van Malegijs, die dezelfde dag nog sterft. Razend van verdriet stort Renout zich opnieuw in de strijd. De Saracenen vluchten de stad uit. Renout weet de Sultan gevangen te nemen. Hierna is het een koud kunstje om de stad in te nemen.

„Mijn taak zit erop“, zegt hij. „Ik ga maar weer eens huiswaarts.“

Terug in Frankrijk hoort Renout dat zijn zoon Aymerijn in de problemen zit. Hij wordt van verraad beschuldigd door ene Galeron. Om zijn onschuld aan te tonen wordt er een tweekamp gehouden. Karel zal erbij aanwezig zijn. Renout gaat er als supporter heen.

De kemphanen liggen binnen de kortste tijd op de grond te spartelen. Hierna zetten ze het gevecht te voet voort.

„Ziet er niet uit!“, roept Renout. „Zelden zo'n slap potje gezien!“

Aymerijn loopt rood aan van schaamte. Hij heft zijn zwaard met beide handen en hakt Galerons linkerarm af.

„Geef toe dat je een liegbeest bent!“

„Mooi niet!“

Galeron hakt nu op zijn beurt op Renouts zoon in. Ayemarijn bloedt aan alle kanten. Dan springt hij achteruit, heft zijn vlijmscherpe zwaard zo hoog mogelijk, en doorklieft het hoofd van zijn tegenstander. Galeron zakt dood in elkaar.

„Nou“, zegt Karel, „dat joch heeft het niet van een vreemde.“

Renout glundert. Hij beseft dat de tijd gekomen is om het kalmer aan te gaan doen. Want zijn kinderen redden zich dus ook wel zonder hem. In het geheim geeft hij een kleermaker opdracht voor hem eenvoudige werkmanskleren te maken. Hij zal het scharlakenrode ridderkleed niet langer meer dragen. Hij heeft een hoger doel voor ogen.

Er wordt verteld dat in Keulen een enorme kerk gebouwd wordt en dat er behoefte

is aan werklieden. Renout reist erheen en gaat naar degene die het project leidt.

„Kunt u mij misschien gebruiken?“

De opzichter ziet een beer van een vent voor zich staan en knikt.

„Wat wil je verdienen?“

„Een penning per dag.“

„Vier, zal je bedoelen.“

„Nee, eentje.“

„Zelf weten“, zegt de opzichter.

„Morgenvroeg beginnen.“

Een halfjaar werkt Renout, die zijn naam geheim houdt, voor een penning per dag. Hij verzet meer werk dan tien anderen samen. Als anderen pauzeren staat hij alvast cement te maken voor een volgende stapel stenen. Hij eet eenmaal per dag een homp brood en drinkt slechts water. De nachten brengt hij door op de werkplaats.

Zijn baas is reuze tevreden over hem en vraagt voor de zoveelste keer zijn naam. Maar Renout laat over zijn naam, noch zijn afkomst, iets los.

De overige werklieden krijgen een bloedhekel aan hem. Door zijn ijver lijkt het of zij weinig tot niets uitvoeren. De baas zit altijd op hen te mopperen. Ze beginnen de uitslover te haten.

„Kreeg die eikel maar een ongeluk“, fluistert iemand.

„Met dodelijke afloop, als het even kan“, zegt een ander.

Op een nacht overvallen ze de slapende Renout en binden hem vast. Ze storten cement over hem uit en rollen hem in een tapijt. Hier gaan

weer touwen omheen en vervolgens smijten ze het hele pakket in de Rijn.

Een Keulse vrouw heeft in een visioen gezien dat ze iets zwaars uit de rivier moet halen. Ze loopt naar de Rijn en ziet een stuk touw drijven. Ze begint eraan te trekken. Zodra het pakket op de oever ligt, beginnen in heel Keulen de kerkklokken te luiden. De bevolking komt kijken wat er aan de hand is. Dan, nadat het tapijt is losgemaakt, zien ze het lijk van de naamloze arbeider. Hij draagt een gordel met een opschrift. De tekst luidt: „Ik ben Renout van Montalbaen.“

van keizer karel tot koning arthur

Middeleeuwse Ridderromans kunnen we onderscheiden in twee soorten verhalen. In allebei spelen ridders een hoofdrol, maar daarnaast zijn de verschillen groot. De eerste groep riddersverhalen zijn de Karel romans. Die spelen zich dus af rond Karel de Grote, koning van Frankrijk en vanaf het jaar 800 ook keizer van het Heilige Roomse Rijk.

De Karel romans: Moord en doodslag

Centraal in de 'Karel romans' staan de vorst en zijn 'leenmannen', de ridders die namens hem een gebied besturen. Ze vechten samen voor de katholieke kerk tegen de heidenen, in grote veldslagen, of ze bevechten elkaar, waarbij ze elkaars kastelen belegeren of elkaar te lijf gaan in persoonlijke duels. Moord en doodslag bepalen het leven. Moed en trouw, kracht en bedrevenheid met zwaard en lans maken een man tot held. Met hulp van God uiteraard, maar ook met behulp van toverkunst, list en verraad. Voor cultureel gedoe is in deze Karelromans geen plaats. De ridder is een vechtersbaas, en geen hoveling. De vrouw is van ondergeschikt belang. Zij wordt on hoffelijk behandeld, uitgehuwelijkt, opgesloten, geslagen. Er is in de Karel-romans geen plaats voor liefde.

De Arthur romans: Alles voor de liefde

Wat een verschil met die andere, latere, groep Middeleeuwse ridderromans, die zich afspeelt rond het hof van koning Arthur. Terwijl in de Karelromans de hoofdpersonen elkaar aan stukken hakken, spelen de Arthur romans zich af aan het verfijnde hof van de ideale en geliefde koning Arthur. Hier wordt de harmonie verstoord door een dreiging van buiten: bijvoorbeeld door een schaakspel dat de zaal binnenzweeft, zoals in de *Roman van Walewein*.

Of door een jonkvrouw met een wit hondje die voor haar meesteres een echtgenoot zoekt, zoals in Lanceloet en *het hert met de witte voet*.

Een van de aanwezige ridders accepteert dan zo'n uitdaging en begeeft zich (in z'n eentje) op een 'queeste': een zoektocht, vol beproevingen en gevaren, waarbij hij soms terecht komt in de wonderlijke Andere Wereld, het rijk van feeën en dwergen en vooral veel draken. En bijna altijd trotseert de ridder die gevaren uit liefde voor een vrouw. Een vrouw die hij moet bevrijden, een vrouw wier hart hij wil winnen, een vrouw waarvoor de ridder alles overheeft, zelfs zijn leven.

Hoofs en vóórhoofs

Van groot belang in deze Arthur romans zijn de beleefdheidsregels van het Hof, de 'Hoofse regels', die exact voorschrijven hoe men zich moet gedragen naar elkaar. We noemen de Arthur romans daarom ook wel de 'Hoofse ridderverhalen'. De Karel romans worden dan worden aangeduid als 'Voorhoofse ridderverhalen', van vóórdat de regels van het Hof zo belangrijk werden. En terwijl de Karelromans werden gepresenteerd als 'waar gebeurd' (*Vraaie historie ende al waer*, zo begint *Karel en Elegast*), waren de Arthur romans met personages als Lancelot en Walewein en magische voorwerpen als *de heilige Graal*, de *bloedende lans* en het *onoverwinnelijke zwaard*, pure verzinsels.

ROMAN VAN WALEWEIN

Een Arthur-roman, vermoedelijk vóór 1250 geschreven
door twee dichters, A. Penninc en Vostaert.

Koning Arthur zit met zijn ridders, onder wie zijn neef Walewein, in zijn kasteel te eten. Plotseling richten alle ogen zich op een raam.

Er zweeft een schitterend schaakspel naar binnen dat kalm op de vloer landt. Niemand waagt zich te verroeren. Na een tijdje stijgt het op om door hetzelfde raam weer weg te zweven.

„Wie durft het terug te halen?“ vraagt Arthur.

De ridders zwijgen en staren naar hun tenen.

„Dan doe ik het zelf wel“, zegt hij.

Walewein springt op.

„Oom“, zegt hij, „laat mij het liever doen“.

„Het is dat je zo aandringt“, zegt de koning opgelucht, „als het je lukt benoem ik je tot mijn opvolger“.

Walewein haalt zijn lievelingspaard Gringolette, neemt afscheid en vertrekt. De achterblijvers schudden hun hoofd. Onbegonnen werk. Die komt misschien wel nooit meer terug.

Walewein ziet het schaakbord in een spelonk verdwijnen. Hij met paard en al erachter aan. Ineens is het stikdonker. De berg heeft zich gesloten. Wat nu? Hij tast als een blinde rond. Is dat een ster, dat verre lichtpuntje? Dan stuit hij op een nest jonge draken. Walewein trekt zijn zwaard en hakt op ze in. Eentje vliegt hem sissend aan. De ridder trekt zijn kaken zo ver uiteen dat de kop er zowat aflight. Ondertussen vermorzelt Gringolette een tweede draak onder haar hoeven.

„Wegwezen“, zegt Walewein, „op naar het licht“.

Bij de uitgang is het groot alarm. Daar komt moeder draak aangevlogen! Hij houdt zijn speer gereed. Op het moment dat de dampende snuit binnenkomt, werpt hij de speer recht in de vuurkeel. De vlammen spuiten eruit. Hij springt gauw opzij.

Buiten de grot zwiept de woeste drakenstaart. Gruis en stenen vliegen door de lucht. Hierdoor verwijdt zich de spelonk en kan Gringolette ontsnappen. Voor de ridder ziet het er niet best uit. Het zwaard is in de verwarring zoekgeraakt. Met zijn dolk

kan hij hoogstens speldenprikken uitdelen. Vlijmscherpe drakennagels krabben zijn maliënkolder open. Hij bloedt als een rund terwijl de draak hem meesleurt over een smal en steil pad. Bovengekomen rochelt het monster oorverdovend om even later dood neer te ploffen. Meer dood dan levend komt Walewein onder de poten vandaan gekropen. Het ondier heeft hem veel kracht gekost. Nog altijd bloedend lukt het hem nog net zijn zwaard terug te vinden.

Buiten de grot wacht Gringolette hem op. De ridder begroet haar en kijkt voorzichtig in de afgrond. De berg blijkt door een woeste stroom omsingeld. Het is zwemmen of verzuipen. De uitgeputte Walewein hijst zich in het zadel en beveelt Gringolette te springen. Dan wordt alles zwart.

Hij komt bij in een grote zaal. Vanaf zijn bed ziet hij twee heren aan een tafel zitten. Ze spelen het schaakspel. Heb ik het toch gevonden, denkt Walewein. Ze stellen zich voor.

„Koning Wonder“, zegt de oudste.

„Zijn zoon, Alydrisonder“, zegt de ander.

„Ik ben Walewein“.

Dat wisten ze dus al.

„Hoe voel je je?“

„Puik, hoe gek het ook klinkt.“

„Je bent bij ons in goede handen“, zegt de koning, „ook je paard is weer als nieuw.“

„Waar heb ik dit alles aan te danken?“

„Beste Walewein, je bevindt je in het land van Wonder. Het land waar alles kan.“

„Ik joeg anders wel op jullie schaakbord.“

„Het is inderdaad van ons, maar dat kon jij niet weten. Wie het wil bemachtigen moet er wat voor doen.“

„Zeg maar wat.“

„Mij het Zwaard met de Twee Ringen brengen. Koning Amoraen heeft het in zijn bezit. Het is een wapen met een eigen wil. Een man die deugt kan er mee werken, anderen vinden het een onding.“

„Ik zal er achteraan gaan zodra ik mijn wapens heb.“

„Laat dat maar aan ons over“, zeggen de koning Wonder en zijn zoon.

„Goed“, zegt Walewein, „dan vertrek ik morgen.“

Als Walewein een bos binnenrijdt hoort hij geweeklaag. Het is een schildknaap op een schonkig paard. Hoe hij het arme dier ook slaat, ze komen nauwelijks vooruit.

„Problemen?“

„Wel duizend“, zegt de jongen. „Ik ben op weg naar een tweekamp met de ridder die mijn broer heeft omgebracht. Als schildknaap moet ik eerst naar koning Arthur om mij tot ridder te laten slaan. Anders kan het gevecht niet plaatsvinden.“

„Ik snap het“, zegt Walewein, „en met zo'n halfdood beest schiet dat niet op.“

„Precies. Bovendien ben ik door tolheffers van al mijn spullen beroofd.“

„Neem mijn paard maar, ze heet Gringolette. Dan kan je tenminste je belofte nakomen.“

„En u dan?“

„Zeur niet, zorg jij nou maar dat je je tegenstander doodt“, zegt Walewein.

Ze ruilen van paard. De schildknaap bedankt hem en rijdt weg. Met het scharminkel valt inderdaad niets te beginnen. Dat wordt dus lopen.

Na een tijdje ziet hij een grote donkere burcht. Hier wonen de ratten, denkt hij, die te pas en te onpas tol van iedereen eisen. Daar komt er al eentje op zijn schimmel aangehobbeld.

„Betalen!“ snauwt de man.

„Waarom?“

„Omdat ik het zeg!“

„Waarmee?“

„Geef me je wapenuitrusting!“

„Kom maar halen!“

De man grijpt naar zijn zwaard. Walewein trekt het zijne en klieft de parasiet zo ongeveer in tweeën.

„Hier is je tol“, zegt hij tegen de stervende.

Hij rijdt op zijn schimmel naar het kasteel. De poortwachter probeert hem nog tegen te houden. Walewein slaat zijn kop eraf en gebruikt zijn sleutels om in het gebouw te komen. Iedereen die zijn pad kruist gaat eraan.

„Moeten jullie maar geen tol heffen“, zegt Walewein.

Dan doet hij het kasteel op slot, gooit de sleutels in een diepe put en vervolgt zijn tocht.

Vele bossen, kastelen en avonturen verder is Walewein eindelijk bij het kasteel van

koning Amoraen. Het is gelegen op een steile rots en wordt omgeven door een zee, dieper dan zijn paard hoog is. Hij rijdt rond in de hoop een ondergrondse ingang te vinden maar ziet alleen voet- en hoefafdrukken. Ze stoppen bij de branding. Natuurlijk, eb en vloed! Zodra het tij zakt sprint Walewein naar de voet van de rotsberg. Achter hem stijgt het water alweer. Hij ontdekt een pad naar boven, naar het kasteel.

Na door de zachtaardige poortwachters te zijn ontwapend, wordt Walewein voorgesteld aan koning Amoraen en zijn gezelschap.

„Welkom, ridder Walewein. Het is mij een eer.“

„En vice versa, koning“, zegt Walewein, terwijl hij een blik werpt op de jonge vrouwen die hem van een afstandje begluren.

„Maar hoe kent u mijn naam?“

De koning wuift de vraag weg.

„Laat ons naar de hofzaal gaan“, stelt Amoraen voor. „Er staat een lekker maal gereed en wijn is er in overvloed.“

Als het gezelschap is uitgegeten neemt Amoraen het woord.

„Heer Walewein, ik trouwde ooit de mooiste dochter van de Ierse koning. Helaas, zij kwam te overlijden. Toen ik mijn bruidje ophaalde kwam ik lang je ooms kasteel. Iedereen bewees me eer, ik zal het nooit vergeten. Toen we de poort uitreden zagen we vier ridders. Ze bleven in de houding staan tot wij

gepasseerd waren. Een van de vier was jij. Ik deed navraag en hoorde over jou niets dan goeds. Je bent zorgzaam en tegelijk zit het avontuur je in het bloed.“

„Ik doe gewoon mijn plicht“, zegt Walewein.

„Om kort te gaan, je kan een uniek zwaard verdienen“, vervolgt de koning.

„Het is wreed voor de vijand, zachtaardig voor de juiste drager.“

„Het Zwaard met de Twee Ringen?“

„Precies. Je moet er het volgende voor doen. Ik heb een vrouwtje, Ysabele heet ze, op het oog. Woont ergens ver in Endi. Ik wil haar huwen maar haar vader, koning Assentijn, laat haar niet gaan. Zijn kasteel is omringd door twaalf muren, telt zo'n tachtig torens enzovoort. Dus een behoorlijk lastig klusje.“

„Zeker“, antwoordt Walewijn.

„Toch zal ik het proberen.

Als u me Gringolette terug weet te bezorgen ben ik vertrokken.“

De koning stuurt zijn mensen erop uit. Het paard wordt wonderbaarlijk snel gevonden en naar Walewein gebracht. Man en paard herenigd, de tocht begint.

Ze volgen de oever van een rivier. Aan de overzijde beweegt iets roods. Het is een ridder op een groot paard. Schild, wapenrusting, vaandel, alles rood. Wel een beetje een rotkop, vindt Walewein. Naast de man rijdt een jonge vrouw met lange blonde vlechten. De rode ridder slaat haar met zijn riem, tot bloedens toe. Haar prachtige kleren gaan aan

flarden. Halfnaakt tracht ze de klappen af te weren. Alles in Walewein wil haar te hulp schieten. Maar hoe aan de overkant te komen? Nergens een brug te bekennen. Hij laat Gringolette een aanloop nemen en waagt de sprong. Plons! Toch nog halverwege. De rest moet het paard maar zwemmen.

„Zeg rooie, stop eens even!“ roept Walewein.

Geen reactie. De bruit kijkt op noch om en haalt nog eens flink uit met zijn riem. De vrouw krimpt ineen. Bloed druipt over haar ontblote borsten.

„Ben je soms doof?“

„Sodemieter op, bemoei je met je eigen zaken.“

„Een ridder hoort geen vrouwen te slaan“, zegt Walewein, „dus vraag ik je...“

„Mietje“, zegt de rode ridder, „ga toch naar je moeder!“

Zijn riem raakt het gelaat van de vrouw. Walewein kan het niet langer aanzien. Even later razen ze elkaar, lansen vooruitgestoken, tegemoet. Stoten elkaar uit het zadel en gaan over tot het zwaardgevecht. De rode ridder is groter en sterker dan zijn tegenstander. Het Zwaard met de Twee Ringen doet het verschil teniet. Na een korte strijd ligt de reus op de grond, vele malen roder, door het bloed dat uit hem gutst.

„Heer“, zegt de vrouw, „u hebt mij verlost. Laat mij u, als dank, voor eeuwig dienen!“

„Mm“, antwoordt Walewein.

„Eerst 's kijken of die rooie nog

iets te melden heeft..“

Hij loopt naar de rivier, schept zijn helm vol met water en gooit het over het slachtoffer.

„Genade“, zegt de rode ridder.

„Ik berouw al mijn slechte daden, alle ellende waar ik anderen in gestort heb. Deze onschuldige jonge vrouw is door mij, nadat ik haar broer doodde, ontvoerd en misbruikt. De genade waar ik om vraag, verdien ik in de verste verte niet. De hel is nog te goed voor mij.“

„Vraag haar om vergeving“, zegt Walewein, „misschien kan het je redden.“

Dat doet de rooie. Ze ziet dat hij gaat sterven en moet hem wel vergeven. Dan blaast de rode ridder, na al zijn misdaden te hebben opgebiecht, zijn laatste adem uit.

Jaren later, na een lange reis vol hindernissen, bereikt de heldhaftige Walewijn eindelijk het verre Endi. Hij kijkt omhoog naar de eerste van de twaalf muren. Gringolette heeft haar nut bewezen, nu moet hij alleen verder.

In de eerste poort zit een luikje waar hij door kan. De wachters springen op en grijpen naar hun wapens. Walewijn trekt het Zwaard met de Twee Ringen. Ze vluchten gauw richting tweede poort, waar ze worden binnengelaten en voor schijters uitgemaakt. Met hen glipt ook Walewein naar binnen. Zodra ze zijn zwaard zien vlucht iedereen naar de derde poort. Daar krijgt hij het moeilijk. De soldaten slaan keihard op hem in. Walewein hakt links en rechts wat hoofden, benen, en armen

eraf. Nogmaals vluchten ze, nu naar de vierde poort. Dezelfde taferelen. Hij is de uitputting nabij. Gelukkig valt bij de vijfde poort plotseling de nacht. De wachters blijven angstig maaien naar alles wat beweegt. Walewein verstopt zich op een geheim plekje en valt in slaap. Ondertussen maken ze in het donker, in plaats van de indringer, elkaar af.

De volgende morgen trekken de soldaten van de zesde tot en met de negende poort er gezamenlijk op uit om het, denken ze, enorme leger te verslaan dat de nachtelijke slachting heeft aangericht. Tegen de tijd dat Walewein, achter de linies, ontwaakt, is er geen soldaat meer te bekennen. Dus loopt hij op zijn gemak naar de volgende muur.

Intussen, in het kasteel zelf, vertelt Ysabele, voor wie de ridder is gekomen, aan haar vader wat ze gedroomd heeft. Ze mag erna, in ruil voor haar openhartigheid een wens doen.

„Ik zag een galante jongeman, met zeer verfijnde gelaatstrekken. Hij kwam van ver.“

„Een dolende ridder“, zegt koning Assentijn.

„Hij droeg een wapenrok van leeuwenvel...Moedig en trouw... Had een vuurspuwende slang bij zich...“

„Die dit kasteel wil binnendringen zeker“, zegt hij, „om mij schade toe te brengen. Tenminste als ik hem laat begaan.“

Hij informeert glimlachend naar haar wens.

„Vertel ik je later wel“, antwoordt

Ysabele. „Ik moet nu weg.“

De koning staat zich hierover nog te verwonderen, als er een boodschapper binnenstormt.

Foute boel! Vreemde ridder in het kasteel! De meeste poorten gepasseerd!

Tijd voor actie, beseft de koning. Aanval is immers de beste verdediging.

De confrontatie bevalt Walewein slecht. Om te beginnen knalt Assentijn met gestrekte lans zo hard op hem, dat zijn zwaard wel veertig meter door de lucht vliegt. Als de koning hem vervolgens gevangen wil nemen, grist Walewein een van de soldaten het zwaard uit de hand en slaat een deuk in de koninklijke helm. Zijn tegenstander keert zijn paard en komt opnieuw op hem afgestormd. Als hij toestoot, breekt het geleende zwaard af bij het handvat. Hij zwaait er nog even mee. Dan beseft hij hoe belachelijk hij er uitziet.

„Okay, ik geef me over. Een ridder kan niet altijd winnen.“

Terwijl Walewein wordt weggevoerd, onthoofd veertig meter achter hem het wonderzwaard iedere soldaat die het waagt op te pakken.

De koning en zijn dochter bevinden zich op de binnenplaats van het kasteel. Ysabele werpt een blik op de gevangen Walewein. Meteen slaat de bliksem in en smeedt een band die niet meer verbroken kan worden. Het is tussen hen liefde op het eerste gezicht.

„Ik wil nu mijn wens doen“, zegt ze plotseling.

„Dat kan“, zegt haar vader.

„Deze ridder mag niet sterven.“

„Sorry, maar dat kan ik als koning, tegenover mijn gesneuvelde soldaten, niet maken.“

„Ook niet voor een nachtje, om me even op hem uit te leven?“

„Mm.. ik weet niet.“

„Alstublieft, morgen heeft u 'm terug. Dood of levend.“

„Voor deze ene keer“, zegt hij. „Omdat je het zo lief vraagt.“

Walewein zit eenzaam in zijn kerker tegen de duisternis te praten.

„De schoonheid van Ysabele heeft me van mijn stuk gebracht. Om in haar buurt te zijn zou ik me zelfs door haar laten vermoorden, geloof ik.“

De koningsdochter heeft zich vlakbij verstopt en hoort het aan. Ze beseft dat de liefde wederzijds is. Zodra de koning en zijn volgelingen slapen, geeft ze haar dienaren opdracht Walewein uit de cel te halen en bij haar te brengen. Als ze tegenover elkaar staan valt er een stilte.

„Ontwapen hem!“ beveelt Ysabele.

Kleedt hem uit, laat me zijn lichaam bewonderen, is wat ze eigenlijk verlangt.

„Doe met me wat je wilt, zelfs pijn is plezier met jou aan het roer“, zegt Walewein.

Ysabele vraagt de rest van de aanwezigen weg te gaan.

„Ik heb zulke weerzinwekkende folteringen voor deze ridder in petto“, zegt ze. „Ik zou me schamen

als jullie me bezig zagen.“

Even later bonzen er nog maar twee harten in de kamer. Ze knoopt snel de boeien los van haar geliefde, neemt hem bij de hand en leidt hem naar haar slaapkamer. De ruimte is van boven tot onder bedekt met fantastisch geschilderde decoraties. Hierdoor valt het minder op, maar het zit er wel degelijk: een geheim luik in de vloer. De slimme Ysabele toont Walewein de onderaardse gang. Dan werpen ze zich in elkaars armen. Om een nacht lang op te gaan in alles wat ze elkaar te bieden hebben.

De koningsdochter is niet onervaren, ze heeft al eens iets in het geheim gehad met een van haar vaders ridders. Terwijl de koning denkt dat zijn dochter Walewein doodmartelt, staat er een jaloerse spion te luisteren aan deur. De geluiden wijzen niet bepaald op de wreedste foltering. Hij rent naar de koning en vertelt wat er speelt. De man wordt asgrauw.

„Mijn bloedeigen kind heeft me verraden. Ze zal sterven!“

Hij stuift naar de plek des onheils. Zijn ridders volgen hem. Woest trapt hij de deur open en... daar zitten ze, open en bloot op het bed, elkaar plagerig druiven en andere lekkernijen voerend.

„Liefste, de onderaardse gang, snel!“ zegt Ysabele.

Maar Walewein wil de koning recht in de ogen kijken. En vooral, te lijf gaan.

„Mijn wapenrusting, schat.“

De hel breekt los. Rauwe kreten en zwaardgeklatter klinken in dezelfde kamer

waar net nog de zoetste woordjes werden gewisseld. Ridder na ridder stormt binnen en wordt ter plekke afgeslacht. Koning Assentijn zal laten zien hoe het moet en komt met geheven zwaard op Walewein af. Die springt elegant opzij en deelt zelf een klap uit. Tegelijk storten zich alweer tien andere ridders op hem. Ja, met het magische zwaard had hij het wellicht gered. Maar deze overmacht is gewoon te groot. Zijn krachten beginnen weg te vloeien.

De geliefden zijn geketend en in verschillende kerkers gesmeten waar ze al weer enige dagen zitten. Hun gedachten zijn bij het lot van de ander. Ze vragen zich af of ze elkaar ooit nog zullen zien en welk vreselijk einde hen te wachten staat.

Tijdens Waleweins geweeklaag over wat hem en zijn geliefde overkomen is, verschijnt er een geest in de duisternis.

„Ik ben de dode rode ridder“, zegt de geest. „Door jou is mij de hel bespaard gebleven.“

„Gefeliciteerd“, zegt Walewein.

„Dank je. Omdat jij mij verlost hebt, zal ik nu jou verlossen.“

„Graag.“

De geest verbreekt Waleweins ketenen en voert hem naar de plek waar Ysabele gevangen zit. Ook haar ketenen worden verbroken. De dode rode ridder laat alle sloten openspringen tot ze bij de buitenste poort zijn gekomen. Zijn wapenrusting en het wonderzwaard liggen al gereed. Ook staat er een snel paard voor hen klaar. Met Ysabele voor

zich gaat Walewein snel richting rivier. Alwaar het paard wordt achtergelaten en ze door de geheime tunnel rennen die onder het water door loopt. Onderwijl bedankt het tweetal de geest van de dode ridder, die nu zijn taak volbracht heeft.

Aan de oever staat de trouwe Gringolette hen op te wachten.

„Op naar het kasteel van koning Amoraen“, zegt Walewein.

„Hoezo Amoraen?“ vraagt Ysabele.

Hij legt uit dat hij, in ruil voor het Zwaard met de Twee Ringen, de koning heeft beloofd haar naar hem toe te brengen.

„Spoor jij wel? Ik wilde gewoon bij jou blijven. Ik ken die ouwe vent niet eens.“

„Sorry, beloofd is beloofd.“

„Ridders en beloften“, zegt ze. „Doe 's origineel, wijk 's af van die stomme regels.“

„Irriteer ik je?“

„Ik hou van je, maar niet als je al te voorspelbaar wordt.“

„Het avontuur zit me in het bloed“, zegt hij. „Laten we gaan.“

„Mm“, zegt Ysabele.

De geliefden weten de tocht te bekorten door met een boot de zee over te steken. De wind waait precies in de richting van Ravensteen, het kasteel van koning Amoraen. Zodra ze aan land stappen vragen ze een schildknaap naar het welzijn van de koning.

„Welzijn?“ zegt de schildknaap. „Hij is niet meer.“

„Ach“, zegt Walewein.

„Hoe tragisch.“

Niet dus, denkt hij. Amoraen heeft deze wereld verlaten en de problemen tussen mij en Ysabele als het ware met zich meegenomen.

„Ik kan je gedachten lezen“, zegt ze. „Zo braaf ben je dus ook weer niet.“

De ridder bloost ervan.

„Je lijkt de rode ridder wel!“

Hierop vallen ze elkaar lachend in de armen.

Walewein krijgt op het kasteel een eervolle ontvangst. Hij heeft zijn missie met succes volbracht, dat moet, ondanks de inmiddels overleden opdrachtgever, uitbundig gevierd worden. Minstens drie dagen duurt het feest. Op de vierde dag wordt Ysabele een eigen rijdier aangeboden. Waarna ze afscheid nemen en vertrekken.

In gedachten verzonken rijden de geliefden urenlang voort zonder iets te zeggen. In de namiddag vinden ze een schaduwrijke plek met een klaterende bron. Ze lessen hun dorst en vlijen zich neer op het malse gras. Zo, languit liggend, hand in hand, proeven ze het genot van samen te zijn. Hun oogleden worden zwaar, ze vallen zonder het te merken in een diepe slaap.

Een gezelschap van prachtig geklede ridders doet een soort tweekampspel. Minstens zo fraai uitgedoste jonkvrouwen kijken van een afstand toe. Walewein gaat op de mannen af om te vragen in wiens dienst ze zijn.

„We horen bij koning Wonder. Hij zit daar, met zijn zoon Alydrisonder, onder die boom naar ons te kijken.“

De koning wenkt Walewein nader te komen. De ridder en zijn geliefde stijgen af en lopen erheen. Ze maken een buiging. De koning en zijn zoon kijken hen vol verwachting aan. Walewein glimlacht.

„Onderneming geslaagd, heren.“

„Yes!“ roepen vader en zoon tegelijk.

De moedige ridder wordt bedolven onder schouderklopjes. Onderwijl vertelt hij wat hem allemaal is overkomen en hoe geweldig het Zwaard met de Twee Ringen hem gediend heeft.

„Laat het ons zien, we kunnen niet langer wachten“, zegt koning Wonder.

Walewein haalt het zwaard der zwaarden tevoorschijn en overhandigt het.

„We zijn er even stil van“, zegt Alydrisonder.

„Maak je geen zorgen, straks als we terug in het paleis zijn, krijg jij je schaakspel“, zegt de glunderende koning.

En weer wordt er een feest georganiseerd ter hunner ere. Walewein en Ysabele krijgen splinternieuwe kleren en sieraden. De heerlijkste spijzen worden hen voorgezet. De beste kamer van het kasteel wordt speciaal voor hen ingericht. Ze brengen er samen een heerlijk opwindende nacht door.

„We moeten weer eens verder“, zegt Walewein de volgende dag tegen koning Wonder.

„Nee“, antwoordt deze. „Jullie blijven hier minstens nog een week. Straks wordt er nog rond gebazuind dat ik geen goede gastheer ben.“

Ten langen leste kunnen ze, nadat

de koning hem het kostbare schaakbord eindelijk heeft overhandigd, vertrekken. Ze bedanken voor alles en rijden weg.

De tocht voert hen langs talloze steden, kastelen en prachtig golvende landschappen. Na een maand is het einddoel bereikt. Ze betreden de grote zaal van het kasteel van koning Arthur, die met uitgestrekte armen op hen afkomt. Walewein zet het schaakspel op de grond neer. Het lijkt wel of de hele zaal erdoor in een gloed gezet wordt. Onvoorstelbaar dat mensenhanden, als het al mensenhanden geweest zijn, zoiets moois voort kunnen brengen.

„Beste neef, je hebt je aan je woord gehouden“, zegt koning Arthur. „Dus zal ik het ook doen.“

De aanwezige ridders en jonkvrouwen laten een luid gejuich horen.

„Hierbij benoem ik Walewein, mocht ik sterven, tot mijn opvolger.“

De ridder buigt eerbiedig voor de koning. Terwijl er opnieuw gejuich opstijgt, fluistert Ysabele Walewein iets in het oor.

„Wat zeg je?“

„Dat ik het toch voorspelbaar vind“, zegt ze.

„Wat precies?“

„Nou, van dit verhaal, het einde!“

Hoofs of Dorpers?

Een
vrouw
een
bloedneus

slaan is niet
'hoofs'. Dat is een
woord dat je moet
kennen als het over
ridderromans gaat.
'Hoofs' komt van
het woord 'Hof'.

Het adellijke hof, het hof van de koning,
ging steeds meer bepalen hoe de ridders
zich moesten kleden, en hoe ze zich
moesten gedragen. Die gedragsregels
en de mode van het hof werden samen
aangeduid als 'hovesch' (hoofs).

Hoofs stond tegenover 'dorpers':
de mentaliteit en het gedrag van
dorpelingen, boeren dus. Hoofs
was goed, dorpers was slecht.

Hoofs was schoon, welgemanierd,
welbespraakt, verfijnd,
genuanceerd en vrijgevig.

Dorpers was vies,
onbeleefd, grof,
ruw, vrekkig.

Geen tijd om te chillen

In de vroege
Middeleeuwen, tot
pakweg de 12e eeuw,
had de adel geen tijd
voor zulke regels. De

ridders hadden hun handen vol aan het
voeren van oorlogen, tegen de heidenen
en tegen elkaar. Relaxen was er niet bij.
Karel, Elegast, Roeland en Renout
van Montelbaen hadden nooit tijd
om te chillen. En ook geen tijd
voor een beuzelarij als verliefdheid.
Daarom noemen we de Karelromans
'voorhoofs', van vóór de hoofse regels.

Jagen met afstandsbediening

In de 12e eeuw veranderde dat. De
welvaart, zeker van de adel, nam toe. De

kastelen werden steeds luxer. En omdat ridders geen vast werk hadden, kregen ze steeds meer tijd en aandacht voor andere zaken, zoals mode en spelletjes. Een populair tijdverdrijf werd de valkenjacht, waarbij de ridders, zonder zwaard of lans, met een afgerichte roofvogel als een soort afstandsbediening jaagden op hazen, konijnen of patrijzen. En ze ontdekten een tweekamp waarbij je van elkaar kon winnen zonder elkaar de hersens in te slaan: Het schaakspel. En als er dan toch op elkaar ingeslagen moest worden, dan liefst in de vorm van georganiseerde toernooien, met vaste wedstrijdregels.

Daar had elke ridder zijn eigen kleuren, zijn eigen vlag met zijn eigen familiewapen. De glimmend gepoetste harnassen en de bepluimde helmen schitterden in de zon, en de zwaarden kletterden, onder de bewonderende blikken van de jonkvrouwen op de tribune.

De beloning voor de winnaar was vaak niet meer dan een toegeworpen doek van een schone dame op de tribune, maar dat was genoeg om je leven voor te wagen.

Hoofse liefde

De term 'hoofs' wordt ook wel apart gebruikt voor de 'hoofse' liefde.

In de ridderverhalen komt die hoofse liefde bijna uitsluitend voor in de hogere standen. En dan gaat het om de liefde van een ridder voor een onbereikbare, (want meestal getrouwde) vrouw. Vaak is die

liefde 'platonisch'; ze hebben dus geen seks. In het volgende verhaal, Lanceloet en het hert met de witte voet, bijvoorbeeld, ziet Lanceloet af van een huwelijk met een mooie adellijke dame omdat hij verliefd is op Guinevere. En Guinevere is zo ongeveer de meest onbereikbare vrouw op aarde voor Lanceloet, omdat ze de vrouw is van koning Arthur.

De 'Queeste'

Omgekeerd stellen de vrouwen de liefde van een ridder graag op de proef met een - bijna onmogelijke en altijd levensgevaarlijke - opdracht of 'queeste'. Het verhaal van Lanceloet begint met zo'n 'queeste'. Een koningin laat weten dat zij zal trouwen met de ridder die haar de witte voet van een bepaald hert brengt. Want soms mag een ridder in een ridderverhaal toch vrijen met de vrouw van zijn dromen, maar pas als hij de 'queeste' of opdracht tot een goed einde heeft gebracht; als hij alle slechteriken heeft gedood, of de draak van zijn zeven vuurspuwende koppen heeft ontdaan. In het laatste ridderverhaal tenslotte, Ferguut, is die hoofse liefde heel ver doorgevoerd.

Als de schone Galiene naakt maar ongevraagd bij Ferguut in bed stapt, stuurt hij haar weg. Dit is te makkelijk! Eerst moet Ferguut talrijke onmogelijke opdrachten uitvoeren, zijn leven op het spel zetten en jarenlang beproevingen ondergaan, voordat Galiene zijn vrouw kan worden.

Lanceloet en het hert met de witte voet

Koning-Arthur roman. Auteur en datering onbekend.
Waarschijnlijk een verkorte bewerking naar het Frans.

De vergadering in de
ridderzaal van kasteel
Camelot is afgelopen.
De edelen zullen net
uiteengaan als er een jonge

vrouw, gevolgd door een wit
hondje, komt aangereden. Ze zoekt
naar koning Arthur. Hij staat met zijn
vrouw Guinevere in de deuropening.
De bezoeker zegt dat ze met een
boodschap voor alle ridders komt.

„Excuses, geachte koning, dat ik
u hiermee overval, ik ben ook maar
gestuurd. In een diep groen dal, u
welbekend, ligt een geheimzinnig, geheel
door bergen omsloten, bos. Hier leeft
een prachtig hert met een witte voet.
Het wordt bewaakt door leeuwen. De
ridder die erin slaagt de witte voet bij
mijn meesteres, een knappe en machtige
koningin, af te leveren, zal door haar
worden uitverkoren als echtgenoot.
Het witte hondje zal eenieder die de
uitdaging aanneemt, de weg wijzen.“

„Hier met dat mormel“, zegt
de brutale Keye. „Ik ga dat witte
voetje wel even halen.“

„Hier, alstublieft“, zegt de
jonge vrouw. „Veel succes.“

De volgende morgen vroeg vertrekt
Keye met het hondje naar de bedoelde
vallei. Op een bepaald moment komen
ze voor een diepe en brede rivier te staan.
Het hondje springt erin en zwemt naar
de overkant. Keye krabt zich achter de
oren. Hij heeft last van watervrees.

„Laten we maar omkeren“, zegt
hij. „Dit wordt me te dol.“
Eenmaal terug bij de andere ridders,
verklaart Keye dat hij onverrichterzake
om moest keren omdat het hondje niet
over de rivier durfde. Ridder Walewein
zegt niets, maar zijn gezichtsuitdrukking
verraadt dat hij er geen woord van gelooft.

„Laat mij het eens proberen“, zegt
Lanceloet. „Zeg, schildknaap, zou je
even mijn wapenrusting willen halen?“

Dezelfde dag nog rijdt Lanceloet,
nagewuifd door zijn vrienden, achter het
hondje aan de poort uit. Na een stevige
rit stuit ook hij op de rivier. Maar als
het hondje erin springt, volgt Lanceloet
onmiddellijk. Het paard haalt de overkant

maar net. Ze staan even op de oever uit te hijgen en vervolgen dan hun weg. Dieper en dieper dringt Lanceloet in het bos door. Het dichte gebladerte houdt het licht tegen. Opeens klinkt er een vreselijk gebrul. „De leeuwen“, mompelt hij, „helemaal vergeten.“ Daar zijn ze al, zeven in getal. Klaar om hem te bespringen. Hij trekt zijn zwaard en wil ze te lijf gaan. Maar ze zijn snel en zetten hun tanden en nagels in zijn vlees. Bloedend en gebukt onder helse pijn, vecht Lanceloet door tot ze alle zeven het loodje leggen. Hij heeft het overleefd, maar vraag niet hoe. Half uit het zadel hangend vervolgt hij zijn weg.

Rondom zingen de vogels. Het geluid doet hem zijn wonden een moment vergeten. Dan ziet hij, onder een kruidnagelboom, het hert liggen. Hij geeft zijn paard de sporen. Het witte hondje rent voor hem uit. Het hert is volledig verrast en zoekt naar een uitweg. Op hetzelfde moment doorboort Lanceloet's zwaard zijn hart. Het dier zakt ineen en sterft ter plekke. Lanceloet laat zich van zijn paard rollen en hakt de witte voet af. Als hij probeert op te staan, wordt alles zwart voor zijn ogen.

Hij komt bij en ziet een vreemde ridder over hem gebogen staan. Te zwaar gewond om het zelf te doen, zit er weinig anders op dan de onbekende in te schakelen.

„Wilt u voor mij deze witte voet bij een jongedame afleveren?“

„Jawel.“

„En erbij vertellen dat ik, vanwege mijn wonden, hier op hulp zal wachten?“

„Jawel.“

„En dat de koningin geen andere man mag nemen eer ik terugben?“

„Jawel.“

Lanceloet overhandigt hem de witte voet. De man stopt de trofee in zijn zadeltas. Ineens haalt hij met zijn zwaard uit naar de nog altijd op de grond liggende Lanceloet. Deze probeert zwaar bloedend onder het struikgewas te kruipen en raakt weer buiten westen. De schurk springt op zijn paard en knijpt er, in de overtuiging dat Lanceloet dood is, tussenuit.

De boosaardige ridder is rechtstreeks naar de burcht van de koningin gereden. Hij wil haar zo snel mogelijk opeisen. Een schildknaap helpt hem van zijn paard. Hij treedt de kasteelzaal binnen waar een menigte hem opwacht.

„Wie is de vrouw die om de witte voet gevraagd heeft?“

„Dat ben ik“, zegt de koningin. „Maar u ken ik niet.“

„Doet er niet toe“, zegt hij. „Het gaat erom dat ik de witte hertevoet bij me heb, dus u bent nu van mij.“

„Hoe bent u eraan gekomen?“

„Ik versloeg zeven leeuwen met mijn zwaard om het hert te vinden en doodde het dier met een steek in het hart.“

Het klinkt geloofwaardig en toch vertrouwt ze het niet.

„We zullen ons beraden“, zegt de koningin. „Dat kost alleen wel even tijd.“

Ze trekt zich met haar raadgevers terug in een apart vertrek.

„Wat moet ik met zo'n walgelijke vent“, roept de koningin uit, „terwijl ik weet niet hoeveel knappe koningen om mijn hand gevraagd hebben?“

„Ja, maar hij kwam wel met die witte voet aanzetten“, zegt iemand. „U kunt in feite al niet meer om hem heen.“

„Ik ging er vanuit dat ik op deze manier de knapste en moedigste echtgenoot zou vinden. En nu zit ik met zo'n lelijk monster opgescheept!“

„We komen hier niet een, twee, drie uit“, zeggen de raadgevers. „Laten we om te beginnen het huwelijk even uitstellen.“

Op het kasteel van koning Arthur, die zelf afwezig is, heerst grote bezorgdheid. Nog altijd is Lanceloet niet teruggekeerd. Ridder Walewein en koningin Guinevere bespreken met elkaar wat er mogelijk gebeurd kan zijn.

„Ik hou het niet langer uit“, zegt Walewein. „Ik ga hem zoeken.“

Dezelfde dag nog reist hij hem achterna. Ook hij komt op een zeker moment de rivier tegen en steekt hem zonder aarzelen over. Ook hij dringt dieper en dieper in het bos door. Zijn dat voeten, die onder die struik uitsteken? Hij springt van zijn paard om beter te kijken. Hij verbleekt van schrik. Het is het bebloede lijk van Lanceloet! Voorzichtig duwt hij het gebladerte opzij. Wacht, ademt hij nog, ziet hij dat goed? Zijn vriend is er weliswaar beroerd

aan toe, maar blijkt nog niet dood.

„Vertel me wat er gebeurd is“, vraagt Walewein. „Wie heeft dit op zijn geweten?“

„Een onbekende ridder heeft me“, fluistert de verzwakte Lanceloet, „nadat het gevecht tegen de leeuwen me bijna het leven kostte, verraden. Hij is er met de witte voet vandoor.“

„Ik snap het“, zegt Walewein. „Hij wil jouw plaats innemen aan de zijde van de koningin.“

Lanceloet wil antwoorden maar zijn ogen vallen dicht.

„Ik breng je zo snel mogelijk naar een dokter“, zegt Walewein, „nog even volhouden.“

Hij legt de bewusteloze voorzichtig op zijn paard en gaat op zoek naar hulp.

Binnen niet al te lange tijd komt hij bij een stad. Hij informeert bij de poortwachter naar een ervaren arts. Er blijkt er eentje vlakbij te wonen. De man onderzoekt Lanceloet en beweert dat de ridder er wel weer bovenop komt. Walewein bedankt hem en belooft later, als bepaalde dringende zaken zijn afgehandeld, terug te keren.

Als een gek rijdt Walewein nu in de richting van de burcht van de koningin. Hij moet koste wat kost zien te voorkomen dat de bruiloft doorgaat.

Het kasteel gonst van bedrijvigheid. Zijn aankomst wordt nauwelijks opgemerkt. Er arriveren de hele tijd gasten die het huwelijk bij willen wonen. Walewein

mengt zich tussen hen en ontdekt dat de bruiloft nog dezelfde dag zal plaatsvinden.

De ridderzaal van het kasteel is afgeladen als de plechtigheid begint. De koningin en haar gevolg komen binnen. De schurk die zijn vriend verraden heeft betreedt de ruimte via een andere deur. Walewein stapt naar voren en vraagt het woord.

„U verstoort hier de boel, wat wilt u?“ vraagt de koningin.

„Ik probeer te voorkomen dat u met deze smeerlap trouwt. Het is een bedrieger.“

„Hij heeft mij toch de witte voet gebracht?“ zegt ze.

„Daar is hij op een zeer laaghartige wijze aan gekomen“, zegt Walewein.

De koningin vraagt de schurk of dat klopt.

„Er klopt geen fluit van“, zegt de aanstaande bruidegom.

„Hufter“, zegt Walewein. „Nog glashard ontkennen ook. Koningin, ik verzoek u, laat een tweegevecht tussen mij en dit onderkruipsel, de waarheid aan het licht brengen.“

„Wat hebt u hierop te zeggen?“ vraagt ze de beschuldigde.

„Mij best.“

„Dan lijkt het me dat er niets anders opzit“, zegt de vorstin, „dan de bruiloft tot na de tweekamp uit te stellen. Breng het strijdperk in gereedheid. Het gevecht moet zo snel mogelijk beginnen.“

De beide ridders stellen zich voor de koningin op en brengen hun groet. Dan

sluiten ze met een klap hun vizieren en breekt de hel los. Na elkaar met de lans van het paard te hebben gestoten, volgt een oorverdovend gekletter van zwaarden. De vorstin bidt in stilte dat de afstotelijke huwelijkskandidaat het onderspit delft. Maar het ziet er niet bepaald naar uit. Uit Walewein's harnas vloeit bloed. Kom op, denkt ze, gooi je laatste krachten in de strijd. Het lijkt of hij haar gehoord heeft, want hij heft zijn zwaard hoger en laat het zo hard neerdalen op de helm van zijn tegenstander, dat diens hoofd in twee stukken uiteenvalt. Dan knielt Walewein voor de koningin neer. Ze staat op en verklaart dat gerechtigheid is geschied en de schuldige gestraft. Ze wil van Walewein wel horen hoe de vork nou echt in de steel zit.

„Lanceloet“, legt hij uit, „is degene die met de leeuwen heeft gevochten en het hert de voet heeft afgesneden. De onwaardige ridder die u bedrogen heeft, liet mijn dappere vriend meer dood dan levend in het bos achter. Ik ben hem gaan zoeken en heb hem naar de beste arts gebracht die ik kon vinden. Eerlijk gezegd, wil ik het liefst zo snel mogelijk naar hem toe, om te zien hoe het met hem gaat.“

„Ga“, zegt ze. „Zeg hem dat hij mijn hand verdiend heeft en dat ik hier op hem zal wachten.“

Walewein rijdt terug naar de stad en treft zijn vriend aan bij de arts waar hij hem heeft achtergelaten.

„Hoe gaat het?“

„Een stuk beter“, zegt Lanceloet.

„Nou, dat kan ik niet zeggen van de hufter, die je dit heeft aangedaan.“

„Hoezo?“

„Mijn zwaard heeft hem in tweeën gekliefd.“

Lanceloet krijgt van Walewein te horen hoe alles in zijn werk is gegaan en dat de bruiloft, in afwachting van zijn komst, is uitgesteld.

„Ze wil mij als man, als koning?“ zegt hij.

„Ja, je hebt je moed wel bewezen, lijkt me.“

„Mm.“

Ze besluiten de volgende morgen vroeg af te zullen reizen naar het kasteel van de koningin. Dan kan Lanceloet er nog een nachtje over slapen.

Als ze op het kasteel aankomen worden ze verwelkomd door de koningin zelf. Lanceloet valt meteen bij haar in de smaak. Ze informeert naar zijn wonden.

„Die genezen al aardig“, zegt hij.

Walewein merkt dat de koningin de hamvraag niet durft te stellen.

Dus begint hij er zelf maar over.

„Lanceloet heeft zwaar moeten lijden“, zegt hij, „om als overwinnaar uit de strijd te kunnen komen. Hij beseft recht te hebben op de door u in het vooruitzicht gestelde beloning, dat hij u mag huwen etcetera. Alleen, meneer is, in het geheim, al een tijdje verliefd op een ander.“

„Juist“, zegt de vorstin.

„Maar waarom ging hij dan

achter die witte voet aan?“

„Alle ridders“, bekent Lanceloet, „zijn verzot op uitdagingen. Soms overzien ze gewoon de gevolgen niet.“

„Net kinderen“, zegt ze, en barst in lachen uit.

Om de goede afloop te vieren en de ridders toch de eer te geven die ze toekomt, wordt er een tweedaags feest georganiseerd. Het wordt zo'n vrolijke boel dat het net lijkt of er toch een bruiloft heeft plaatsgevonden. De derde dag keren Lanceloet en Walewein, door iedereen uitgezwaaid, terug naar Camelot. Daar worden de ridders met grote vreugde begroet. De vrouw van koning Arthur, Guinevere, krijgt zelfs tranen in haar ogen bij het weerzien van Lanceloet.

boeken, schrijvers en taal in de middeleeuwen

In de
Middel-
eeuwen
was de
boek-
drukkunst

nog niet uitgevonden. Elk afzonderlijk exemplaar van elk boek in die tijd moest met de hand worden geschreven, met een ganzenveer, die telkens in inkt gedoopt moest worden. Want ook de pen was nog niet uitgevonden. En elke tekening moest worden nagetekend. Dat overschrijven en natekenen werd vooral door monniken in kloosters

gedaan. Het was een enorme klus, vandaar dat wij nog steeds de uitdrukking 'monnikenwerk' gebruiken voor een moeilijke en tijdrovende klus. Het perkament (een soort leer) waarop geschreven werd was bovendien duur, net als de inkten die met de hand werden gemaakt.

Een boek was dan ook een kapitaal bezit, zo kostbaar dat alleen de superrijken ze konden kopen. Een mooi geïllustreerd boek kostte bijna net zoveel als een doorsnee woonhuis. Daarom

schreven bekende Middeleeuwse schrijvers als Jacob van Maerlant hun boeken in opdracht van rijke edellieden, die hen daarvoor betaalden. Bovendien hadden veel schrijvers daarnaast nog een ander inkomen, Jacob van Maerlant bijvoorbeeld was koster.

Minstreel of rapper

Wie niet zo'n rijke opdrachtgever had, en geen baantje, maar wel een goed verhaal had om te vertellen, die werd brooddichter; iemand die met het maken en vooral voordragen van zijn gedichten zijn brood moest verdienen, een rapper dus.

In de dertiende eeuw heetten zulke brooddichters vaak 'minstreel', in de veertiende eeuw 'sprookspreker'. Zij schreven korte verhalen-op-rijm waarmee zij het land door trokken, op zoek naar publiek. Met hun vertellingen kort opgeschreven op een rol perkament, of gewoon uit het hoofd geleerd, meldden ze zich bij de rijken in de kastelen en de steden. Vaak 's avonds, tijdens of na de maaltijd, traden ze op. Ze vertelden hun berijmde verhalen en werden na afloop beloond door de gastheer. De hoogte van hun beloning hing uiteraard af van hoe goed ze waren. Logies met ontbijt (of nog liever volpension) en een envelop met inhoud, dat was het idee.

Luisterboeken

Een verhaal als Karel en Elegast is duidelijk geschreven als 'luisterboek', om voorgedragen te worden. Zo is de tekst

kort genoeg om in pakweg een uurtje voor te dragen. Een opening met 'mag ik u vertellen' en 'luister ernaar' maakt duidelijk dat het gedicht bedoeld was om naar te luisteren. En het is op rijm geschreven, dat maakt het voordragen, en het luisteren, makkelijker.

De middeleeuwse rijmteksten waren dus bestemd voor een luisterend publiek, en niet voor een leespubliek. Begrijpelijk, gezien de enorme kosten van een boek. En ook omdat verreweg de meeste mensen in Middeleeuwen niet konden lezen.

Toch waren verhalen als Karel en Elegast (net als bijvoorbeeld Reinaert de vos, en de Beatrijs) wel beroemd in die tijd. De Reinaert werd vast vaak voorgedragen op marktpleinen in de hoop dat het publiek de voordracht beloonde met munten of voedsel. De Beatrijs werd voorgedragen door priesters in de kerk in de hoop daarmee zieltjes te winnen. En Karel en Elegast, over de stoere en ridderlijke koning Karel, mocht vast op veel bijval rekenen op de kastelen van de adel.

De Middeleeuwse taal

De taal die in de Middeleeuwen in Nederland en Vlaanderen werd gesproken (en geschreven), het Middelnederlands, verschilt nogal van het tegenwoordige Nederlands en Vlaams. Toch zal je merken dat sommige woorden nog steeds begrijpelijk zijn als je ze hardop voorleest. Andere woorden lijken dan ineens op moderne Duitse, Engelse of Franse woorden. Of op dialecten als

het Limburgs, Brabants of Twents van tegenwoordig. Ook de uitspraak van toen kom je in dialecten nog steeds tegen. 'Bij mij thuis' zou in de Middeleeuwen uitgesproken worden als 'bie mie tuus'. Ook kende het Middelnederlands nog naamvalsvormen, zoals het Duits die nog steeds heeft. In het moderne Nederlands kennen we alleen nog 'versteende' vormen van die naamvallen, zoals 'op den duur' en 'in groten getale'.

Vlaanderen

We noemen al deze verhalen tegenwoordig Nederlandse verhalen, maar het zijn natuurlijk vooral Vlaamse verhalen. Vlaanderen was in de Middeleeuwen verreweg het meest beschaafde deel van het Middelnederlandse taalgebied. Antwerpen was al een beschaafde stad toen Amsterdam nog een dorp was. En zelfs een beroemd laat-Middeleeuws verhaal als *Mariken van Nieumeghen* is geen Nijmeegs verhaal maar een Antwerps verhaal. Het overgrote deel van de Middelnederlandse verhalen komt uit Vlaanderen.

Ferguut

Middelnederlandse Arthur-roman,
vermoedelijk uit de 2de helft van de 13de eeuw

Koning Arthur en zijn ridders geven het niet toe, maar ze zitten zich in de grote zaal van het kasteel gewoon kapot te vervelen.

„Het is mooi weer, laten we gaan jagen“, zegt de koning. „Ik wil nou eindelijk dat witte hert wel 's te grazen nemen.“

De ridders springen juichend op. Even later vertrekt een lange stoet richting bos.

Arthur ziet het witte dier tussen de bomen zigzaggen. De jachthoorns schallen, de honden gaan tekeer, de pijlen suizen. Maar het hert ontsnapt, zwemt een stroom over en verdwijnt in het kreupelhout.

„Een gouden beker voor wie het dier alsnog weet te vangen“, zegt de koning.

Weer schallen de hoorns. Maar het hert is ze telkens te vlug af. Alleen Percevael blijft doorjagen. Ze komen al dieper in het bos. Zijn jachthond hijgt luid. Het hert slaat een pad in met veel boomwortels waardoor de snelheid afneemt. De hond bijt zich in het dier vast. Het springt in het water en zinkt.

Arthur en de andere ridders komen op de klank van Percevael's

hoorn af. Ze zien het dode hert en de doorweekte hond. De jager ontvangt de beloofde beker en ze drinken met zijn allen op de geslaagde jachtpartij.

Ferguut, jongste zoon van een boer, is op het land aan het werk als de stoet voorbijkomt. Zo'n prachtig uitgedoste ridder zou hij ook wel willen zijn. Hij rent naar huis om te vertellen dat hij naar het hof gaat om ridder van de tafelronde te worden.

„Je hebt boeren en heren“, zegt zijn vader. „Verschil moet er blijven.“

„Ik ga toch.“

Schouderophalend gaat zijn vader naar de schuur en komt met een roestig harnas en een gebutst schild terug.

„Misschien heb je hier wat aan.“

Het spoor van de stoet volgend slaagt hij er evengoed in te verdwalen. Er komen vier roofridders met gesloten vizier op hem af.

„Geef ons je spullen!“

„Ik ben gewoon op zoek naar het kasteel van koning Arthur“, zegt een niet-begrijpende Ferguut.

„Jongens, horen jullie wat deze boerenkinkel zegt?!“

De ridders gieren het uit van het

lachen. Dat hadden ze beter niet kunnen doen. De gespierde boerenzoon stort zich op hen en weet er twee te onthoofden. De rest vlucht het bos in. Met de ridderkoppen aan zijn zadel vervolgt Ferguut zijn tocht.

Ook Arthur's ridders kunnen hun lachen niet houden als ze de boerenjongen in zijn aftandse wapenrusting met de boevencoppen aan het zadel, het slot zien binnenrijden. Alleen de koning neemt hem serieus en vraagt naar zijn naam.

„Ferguut. Ik heb mijn ouders verlaten om u te volgen en raad te geven, mocht u daar behoefte aan hebben.“

Een van de ridders, Keye geheten, en altijd in voor een geintje, begint hem de hemel in te prijzen en zegt hij dat hij dé man is om de Zwarte Ridder te verslaan.

„Zwarte Ridder?“

„Ja, die houdt de wacht bij de zwarte rots waar eens de tovenaer Merlijn woonde. Nu bevindt zich daar de leeuwin met de sluier om de hals en de hoorn. Je weet wel.“

„Zit die jongen niet zo te fokken“, zegt Walewein.

Hoewel Ferguut het even niet kan volgen, is hij bereid naar de zwarte rots te gaan en te doen wat nodig is. De koning, geraakt door de ernst en de plichtsgetrouwheid van Ferguut, besluit hem alsnog de officiële opdracht te geven. Even later vertrekt Ferguut, in de stromende regen.

Na een eind gereden te hebben wordt hij aangesproken door een jonkvrouw. Ze vraagt waarom hij

onder de druipende bomen rijdt.

„Niemand anders geeft mij een dak boven het hoofd“, antwoordt Ferguut.

„Mijn vader heeft een topfunctie bij het hof“, zegt ze. „Misschien kan hij helpen.“

Na Ferguut te hebben aangehoord raadt haar vader hem aan terug te keren naar de koning.

„Ik leen je wel een betere wapenrusting, dan kan Arthur je tenminste op een fatsoenlijke manier tot ridder slaan.“

Wanneer Ferguut de volgende dag voor de koning verschijnt, herkent deze hem nauwelijks. Hij ziet er in zijn nieuwe outfit zo heldhaftig uit, dat Arthur hem meteen tot ridder slaat. Walewein stelt hem zijn paard beschikbaar en Percevael staat hem zijn zwaard af. Ferguut groet de koning en gaat opnieuw op weg.

„Die jongen heeft geen idee wat hem te wachten staat“, zegt Arthur. „Het zit me niet lekker.“

Ferguut volgt een brede stroom en komt bij een kasteel. Bij de ingang staat een ridder met een valk, klaar om op jacht te gaan. Aan zijn zijde bevindt zich een ongelooflijk mooie jonkvrouw. Ze blijkt Galiene te heten, de man naast haar is haar oom. Ze neemt zijn hand en leidt hem het kasteel binnen.

Na de maaltijd spreken de ridders tot diep in de nacht over de rots, de Zwarte Ridder en aanverwante zaken. Ondertussen zit de begeerlijke Galiene

zich te verbijten. De knappe bezoeker schenkt nauwelijks aandacht aan haar.

Die nacht houdt ze het niet langer, ze sluipt naar de kamer waar Ferguut ligt te slapen en kruipt naakt bij hem in bed.

“Wat doe jij hier?” zegt hij stomverbaasd.

„Ik verlangde zo naar je.“

Ferguut begint een onhandig verhaal over ridderplichten en dat zijn hoofd op dit moment niet naar de liefde staat. Galiene schaamt zich dood en rent terug naar haar kamer.

Hij passeert het ene na het andere bos tot hij de onheilspellende rots boven de bomen uit ziet steken. Hij bindt zijn paard aan een boom en begint te klimmen. Het gesteente brokkelt onder zijn voeten af, braamstruiken schrammen zijn handen.

Op zeker moment ziet Ferguut een soort kapel. Er staat een reus voor met een groot zwaard. “Stom,” mompelt hij, “mijn schild ligt nog beneden”. Hij pakt een steen en werpt hem naar de reus. Hierop breekt de arm met zwaard en al af. Beetje genant, de reus is van ijzer, en dus nep. In de kapel treft hij een ivoren leeuw aan. Hij knoopt de hoorn en de sluier los en begint aan de afdaling. Beneden aangekomen blaast hij driemaal op de hoorn. De mensen die het geluid opvangen vragen zich of de hoornblazer wel beseft welke gevaren hij hierdoor over zichzelf afroept.

„Welke idioot blaast op mijn hoorn?“ brult een vervaarlijke stem.

Voor hem staat de Zwarte

Ridder op zijn zwarte paard.

„Ik, Ferguut.“

„Aha, weer zo’n slome duikelaar waar Arthur van afwil, ik zie het al. Waarom stuurt ie Lancelot of Percevael nooit?“

„Kom maar op, zegt de getergde boerenzoon.“

Even later stormen de twee met hun lansen op elkaar af. Vervolgens zwaaien en kletteren de zwaarden. De zwarte opschepper delft het onderspit en smeekt om genade.

„Okay“, zegt Ferguut. „Maar dan moet je wel de sluier en de hoorn naar de koning brengen.“

„Ik durf niet“, antwoordt de verslagene. „De koning zal zich op me wreken.“

„Onzin, ga nou maar en doe iedereen, behalve Keye, van mij de groeten.“

En daar gaat, met gebogen hoofd, de eerdere branieschopper.

Terwijl hij hem nakijkt schiet Ferguut het nachtelijke damesbezoek te binnen. “Wat ben ik toch een sukkel”, verzucht hij, “dat ik zo’n juweel heb laten lopen.” Hij wendt zijn paard en gaat terug naar het kasteel om zich voor zijn lomphed te verontschuldigen.

Het kasteel is in rep en roer. Galiene blijkt spoorloos verdwenen te zijn. De kasteelheer vraagt naar zijn avonturen. Ferguut gaat er niet op in en zegt alleen nog maar aan de verdwenen Galiene te kunnen denken. Niet echt des ridders,

oordeelt haar oom, om je zo aan de liefde voor een vrouw over te geven.

„Zal wel“, zegt Ferguut. „Maar ik heb geen rust tot ik haar vind.“

Het is al nacht als hij, in gedachten verzonken, door het bos rijdt. Op een open plek staat een tent. Een bultenaar houdt er de wacht en wil hem weggagen. Ferguut denkt dat hier misschien Galiene gevangen wordt gehouden. De wachter begint met een stok te slaan. Ferguut wordt kwaad en geeft hem een afstraffing. Het lawaai doet een ridder naar buiten komen.

„Handen van mijn personeel af!“

„Hij begon“, zegt Ferguut.

Op hetzelfde moment komt het liefje van de ridder uit de tent.

„Breng me mijn harnas“, zegt de ridder.

Ferguut zucht. Ze leren het ook nooit. Er volgt een woest gevecht. Bijna scalpeert hij zijn tegenstander. Die uiteindelijk om genade smeekt.

„Okay“, zegt Ferguut. „Moet je met je liefje en je knecht morgen wel naar koning Arthur gaan om hem het gebeurde te vertellen en iedereen, behalve Keye, de groeten te doen.“

En daar gaat het drietal, met gebogen hoofd.

Dromend van Galiene rijdt hij voort. Even verderop is het alweer raak.

„Stijg af en geef mij je paard, hier wordt tol geheven!“

Voor hem staat een roofridder. Ferguut rijdt op hem af en breekt in een keer zijn arm. De rover slaat op de vlucht. Hij achterhaalt hem.

„Ga naar Arthur, beloof beterschap, roof niet langer en doe de groeten aan iedereen, behalve aan Keye.“

„En weer gaat er eentje met gebogen hoofd richting Arthur's kasteel.“

Ferguut geniet niet echt van zijn overwinningen. Het verlangen naar Galiene kwelt hem meer en meer. Niet wetende waar hij haar moet zoeken, doolt hij rond als een dwaas. Zijn gezondheid en zijn paard beginnen eronder te lijden. Maar van opgeven wil hij nog altijd niet weten.

Ondertussen komen zijn slachtoffers druppelsgewijs bij de koning aan om hun verhaal te doen en iedereen, behalve Keye, te groeten. Arthur accepteert hun berouw en vergeeft allen. Tenslotte vraagt Walewein het woord. Hij stelt voor Ferguut naar het hof te brengen om hem, na Keyes vernederingen, de eer te bewijzen die hij verdient. De ridders trekken erop uit om Ferguut te zoeken, maar komen met lege handen terug. De held blijkt onvindbaar.

Twee jaren zwerft de gekwelde rond door wouden en moerassen. Op een dag stuit hij op een bron. Komt goed uit, het paard en hij hebben enorme dorst. Het geflonker van edelstenen op de bodem betekent dat het een wonderbron is. Het water hernieuwt

zijn krachten, geneest hem van zijn kwalen. Ook het vermagerde rijdier komt weer stevig op de benen te staan.

Voor een kapelletje zit een dwerg.

„Ridder, ook hier zul je Galiene niet vinden“, zegt deze.

„Hoe weet jij wie ik zoek?“ zegt Ferguut.

„Zoek haar waar ze is, eerst moet je het met edelstenen bezette ivoren schild vinden. Het beschermt de drager tegen alle kwaden.“

Dan keert de kleine zich om en doet de deur achter zich op slot. De ridder bonst en bonst.

„Waar hangt het uit, dat schild?“

Balend rijdt Ferguut verder tot hij de zee bereikt. Daar ziet hij een schip met witte zeilen. Hij wenkt het dichterbij, ten teken dat hij mee wil varen naar de overkant.

„Kom aan boord“, zegt de kapitein.

Maar eenmaal aan boord blijkt het een piratenschip te zijn.

„Geef ons je wapenrusting“, beveelt de roverhoofdman.

„Anders ga je overboord!“

Er ontstaat een vechtpartij met de piraten en het zwaard van Ferguut velt zes van hen. De rest begint om genade te smeken.

„Op een voorwaarde“, zegt Ferguut. „Ga naar Arthur, groet iedereen, behalve Keye.“

Het schip zet koers naar land en hij gaat van boord.

Aan wal zet hij zijn tocht voort. Op een grote heidevlakte komt hij een groep herders tegen.

„Ooit gehoord van een wit schild met flonkerende stenen?“

„Zeker weten“, antwoordt de oudste herder.

„Waar is het?“

De man wijst hem het pad dat hij moet volgen. „Maar wacht tot morgen, het zal spoedig donker worden. Er loeren overal gevaren.“

Ferguut slaat zijn goede raad in de wind. Na een lange vermoeiende rit doemt tegen de dageraad de toren op waarin het witte schild bewaard wordt. Het kasteel wordt omgeven door een brede slotgracht. Een aartslelijke reuzin bewaakt de brug. Een grote vlijmscherpe zeis is haar wapen.

„Oh schone vrouw“, zegt hij met bevende stem. „Geef u mij alstublieft het witte wonderschild.“

„Aha, mijn broodbeleg!“, krijst ze. „Ik ga je in mooie dunne plakken snijden!“

Ferguut stormt vooruit en ramt zijn lans in het gedrocht. Effect nul. De zeis zwaait, hij springt nog net op tijd opzij. Zijn zwaard suist door de lucht en treft de reuzin op het voorhoofd. Ze lijkt niks te merken en bijt hem door zijn harnas heen in de schouder. Ondanks de helse pijn weet hij zich op te richten om haar rechterarm eraf te slaan. Een tweede uithaal op haar hoofd en ze valt dood neer. Hij is bekaf. Maar er is geen tijd om uit te blazen. Hij stormt over de brug naar

de toren. Voor de ingang ligt een draak te slapen. Snel klautert hij omhoog om het schild te halen. Hij hangt het aan zijn hals en laat zich weer zakken. Hij kan het niet laten om de draak even met zijn speer te prikken. Foutje, sorry. Het monster springt met een enorm gebrul op en spuwt vuur. Zonder wonderschild was Ferguut levend geroosterd. De tanden van de draak scheuren zijn harnas open. Hevig bloedend lukt het hem zijn zwaard in de keel van het monster te wrikken, waarop het, onder luid gerochel, in elkaar zakt en sterft.

Hierna doolt Ferguut door de uitgestrekte bossen om tenslotte bij een hoge burcht halt te houden. Er springt een reus tevoorschijn die hem de weg verspert.

„Mijn geliefde en mijn draak vermoorden en dan geloven dat ik je zomaar laat gaan?“

„Weet ik veel“, zegt Ferguut.

„Zo goed ken ik je niet.“

De reus trekt een eik uit de grond en wil de ridder treffen, maar Ferguut is hem te vlug af en steekt zijn speer in zijn borst. De eiken knuppel doodt helaas wel zijn paard. De woedende ridder hakt de reus in een keer een arm af en daarna een hand. Dan steekt hij zijn zwaard in het reuzenhart en is het gevecht beslist.

In de burcht treft hij twee jonkvrouwen aan met een kind. Ze vertellen dat ze zijn ontvoerd en gedwongen werden het kind van het reuzenechtpaar groot te brengen.

„Juist“, zegt Ferguut. Hij grijpt

het kind bij de haren en smijt het in de slotgracht, waar het verdrinkt.

„Zo, die kan zijn ouders niet meer wreken.“

Later, tijdens de gezamenlijke maaltijd, vragen de vrouwen waarom hij zo bedroefd kijkt. Ferguut zegt te rouwen om zijn paard. Ze beloven voor een nieuw paard te zorgen, er staat nog eentje in de stal. Zijn naam is Pennevere. Beetje wild, maar razendsnel.

Vier dagen lang heeft de ridder een luizenleventje met de twee vrouwen, dan komt het verlangen naar Galiene toch weer opzetten.

Vlakbij is een stad, vertellen ze, hij wordt belegerd door een koning die verliefd is op de vrouw die de stad bestuurt. Zij voelt niets voor hem omdat ze van een ander houdt. En nu tracht die gek haar met geweld te dwingen.

„Hoe heet ze?“ vraagt Ferguut.

„Galiene, en het kasteel heet Rikensteen“

Hij springt overeind, pakt het witte schild en zijn wapens en haalt Pennevere.

„Waar ga je heen?“

roepen ze vrouwen.

„Ik ga die vrouw bevrijden!“ schreeuwt hij over zijn schouder.

De stad is gelegen op een heuvel. De belegeraars staan in het dal opgesteld, ze vormen een woud van speren en vaandels. Vanaf een afstand ziet Ferguut hoe de troepen van Galiene en de vijand Galarant, de Saracenenkoning, elkaar

te lijf gaan. Hij baant zich door het strijdgewoel en voegt zich bij Galienes troepen. Zijn superpaard en wonderschild jagen de Saracenen zoveel angst aan dat ze vluchten. Dan trekt Ferguut zich terug in het woud. Hij durft Galiene nog niet onder ogen te komen.

Ondertussen krijgt Galiene van haar ridders van alles te horen over een ridder met een wit schild, en hoe zij door hem weer moed hebben gevat.

„Hoe luidt zijn naam?“ vraagt ze.

Maar niemand weet het. Ze peinst. Waarom komt hij niet naar Rikensteen?

Omdat zijn wonden door de jonkvrouwen goed verzorgd worden, kan Ferguut al gauw opnieuw ten strijde trekken. Tussen de strijdenden valt hij met zijn witte schild en zwarte paard, wel erg op. Vijfhonderd man storten zich massaal op hem. Hij verliest zijn helm, bloed stroomt uit de spleten van zijn harnas. Pennevare vlucht over de heide en wordt door knechten van Galiene opgevangen.

„De ridder met het schild is dood, we zijn verloren,“ concluderen ze.

„Nee,“ weet een meegevluchte schildknaap te melden, „hij velst juist de ene na de andere Saraceen!“

Galienes manschappen herpakken zich. Ze breken door de vijandelijke linies en zien de Saracenen als hazen vluchten. Ferguut keert bloedend terug naar het woud om zijn wonden te laten verzorgen.

Koning Galarant roept zijn legerleiders bijeen.

„We lijden teveel verliezen, vooral door die ridder met dat witte schild. Hoe gaan we dit verder aanpakken?“

„Een massale aanval op Rikensteen“, adviseert een van de ridders. „Met iedereen en alles wat we hebben.“

De volgende dag wordt de stad van alle kanten tegelijk aangevallen. Galiene staat vanaf de hoogste toren rond te turen. Nergens een spoor van een witte ridder. Onderwijl beuken de stormrammen op de stadpoorten en staan de huizen aan de rand van de stad in lichtelaaie. Ze laat de trompet blazen. Er volgt een korte wapenstilstand om met Galarant te overleggen.

„Koning“, zegt ze, „dit kost teveel slachtoffers, laten we het op een andere manier oplossen.“

„Ik ben een en al oor“, zegt Galarant.

„Laat ons elk de dapperste ridder uitzoeken voor een tweekamp. Als uw ridder wint verwerft u de stad en krijgt u mij er als bonus bij. In het andere geval laat u mij en de stad met rust.“

„Ik werp mijn neef Macedone in de strijd“, zegt de koning.

„Ik moet mijn keuze nog maken“, zegt Galiene.

„Neem er rustig de tijd voor“, zegt Galarant grijnzend. „Ik wacht wel.“ In gedachten heeft hij de buit al binnen.

Tot teleurstelling van Galiene is geen van haar ridders bereid het tweegevecht aan te gaan. De naam van de gevreesde Macedone maakt hen

bang. Een jonkvrouw stelt voor koning Arthur te bezoeken. Die schijnt nog over ridders met lef te beschikken.

„Goed idee“, zegt Galiene.

„Ga zo snel mogelijk.“

Eenmaal in het kasteel van Arthur aangekomen blijkt dat alle ridders eropuit getrokken zijn om ene Ferguut te zoeken, die god-weet-waar rondzwerft. De jonkvrouw aanvaardt de terugweg zonder dappere ridder en wordt steeds somberder.

„Jonkvrouw“, klinkt ineens een vriendelijke stem, „je kijkt zo treurig, bent je iets verloren?“

Ze vertelt de onbekende het hele verhaal. Over Galiene en haar onbereikbare geliefde, over de ridders van de tafelronde die een of andere Ferguut aan het zoeken zijn.

„Zeg tegen je koningin dat haar liefste de zaak tot een goed einde zal brengen“, zegt de man.

„Geen grapjes, alsjeblieft“, antwoordt de jonkvrouw.

Het uur van de waarheid is aangebroken. Galarant en zijn neef Macedone komen in vol ornaat de stadspoort binnen.

„Laat nu uw ridder in het krijt treden!“ roept de koning.

„We hebben nog de hele dag“, zegt Galiene. „Hij zal voor de avond tegenover u staan.“ Ze kan wel door de grond zakken. Waar blijft de mysterieuze redder in de nood?

De witte ridder arriveert bij de poort en vindt Galarant

en Macedone op zijn weg.

„Keer terug naar jullie land“, zegt Ferguut. „Een vrouw win je niet met geweld.“

„Bemoei je met je eigen zaken!“ schreeuwt de koning.

„Als jij de koningin vertegenwoordigt“, zegt Macedone, „lul dan niet en vecht.“

De twee Saracenen komen op hem afgestormd. Ferguut kiest Macedone als eerste slachtoffer en doorboort hem met zijn lans. De dood van zijn neef vervult Galarant met zoveel haat dat hij zich als een gek op Ferguut stort. Er ontstaat een woest gevecht waarbij Ferguut het paard van de koning doodt en Galarant erin slaagt zijn helm te verbrijzelen. De strijd duurt tot de avond. Ineens is Ferguut het zat. Hij raakt de koning zo hard dat de man ter aarde stort. Terwijl het bliksemende zwaard boven zijn hoofd zweeft, smeekt de man de ridder hem te laten leven.

„Op een voorwaarde. Ga naar koningin Galiene en onderwerp je aan haar. Ga vervolgens naar koning Arthur en doe iedereen, behalve Keye, de groeten.“

„Dat zweer ik“, zegt de verslagene.

Hierna springt Ferguut op Pennevere en draaft terug naar het woud.

Galiene slaat in haar kasteel aan het piekeren. Voor hetzelfde komt er morgen een volgende koning die haar stad aanvalt. Ze moet iemand hebben die naast haar staat. Ze besluit bij haar ridders te informeren naar een geschikte kandidaat.

„We kennen er maar eentje“, zegt de oudste van de ridders. „En dat is de ridder met het witte schild.“

„Even serieus“, zegt Galiene lachend. „Ik vertrek morgen naar koning Arthur om te vragen of hij wil helpen.“

De oude Arthur is danig onder de indruk van de schoonheid van Galiene. Hij komt meteen met een plan op de proppen.

„Ik stuur boodschappers tot in de wijde omtrek om alle goede ridders op te roepen voor een toernooi. Degene die wint wordt je echtgenoot.“

„Ik ga ervoor“, zegt ze.

„Ik moet toch wàt.“

Er komen uit alle windstreken ridders op de wedstrijd af. Toch leuk, denkt Galiene, dat zoveel mannen me begeren. Maar ik wil er maar eentje. Ook Ferguut hoort van de wedkamp. Hij moet er wel heen, wil hij Galiene niet verliezen.

Het is volle bak. Overal waaien wimpels en hangen bonte wapenschilden.

Arthur zit met koningin Genovere en Galiene op de eretribune. Keye verschijnt als eerste ten tonele.

„Koning, ik zie een ridder in de verte aankomen, u krijgt van mij zijn paard.“

Bedoelde ridder is Ferguut. Ze razen op elkaar af. De speer van zijn tegenstander ketst op het witte schild. Hij wipt Keye met zijn speer uit het zadel en werpt hem in de beek. Het publiek lacht. De gevechten duren de hele dag. Tegen de avond trekken de ridders zich terug in

hun herbergen om uit te rusten. Ferguut moet als enige buiten slapen, onder een heg. Zijn wonden doen hem pijn.

De volgende dag gaat het verder. Nu binden de ridders van de tafelronde de strijd met hem aan. Ferguut krijgt het zwaar. Toch weet hij er elf te verslaan. Arthur voelt zich behoorlijk voor schut gezet, tenslotte hebben zijn ridders een naam te verliezen. Dan stapt de beroemde Walewein, zijn beste ridder, naar voren. Het publiek valt stil.

„Wie gaat het tegen mij opnemen?“ roept hij.

Ferguut twijfelt. Vechten met Walewein, met het risico zijn idool, en voorbeeld voor allen, te verslaan? Dat kan hij bovendien Arthur, zijn beschermheer, niet aandoen.

„Sorry“, zegt Ferguut. „Dit wordt te gek, laten we kappen.“

Hij doet zijn helm af en buigt voor de koninklijke tribune. Nu ziet iedereen pas dat het Ferguut is, de ridder waar ze zo lang naar gezocht hebben. Onder luid gejuich wordt hij door Walewein omhelsd. Arthur richt zich tot Galiene.

„Volgens mij heb je de hoofdprijs, dame.“

De gedachte aan de keer dat ze ongevraagd bij hem in bed kroop, doet haar blozen. Enigszins aarzelend legt ze haar hand in die van Ferguut. Tergend langzaam sluit zich zijn machtige vuist.